

Dr. sc. Jakša Barbić*

OSOBE KOJE VODE POSLOVE KAO ODGOVORNE OSOBE I ODREĐENJE PREDSTAVNIKA PRAVNE OSOBE PO ZAKONU O ODGOVORNOSTI PRAVNIH OSOBA ZA KAZNENA DJELA

I. UVOD

Za određenje odgovorne osobe u pravnoj osobi, po Zakonu o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, važno je odrediti tko u pravnoj osobi vodi njezine poslove, jer je to polazište za utvrđenje tko se s obzirom na počinjeno kazneno djelo smatra odgovornom osobom. Određenjem takve osobe može se:

- a) odrediti odgovornu osobu u pravnoj osobi ili
- b) utvrditi put kako odrediti tu osobu.

Zakon, naime, u čl. 4. određuje da je odgovorna osoba: a) ona fizička osoba koja vodi poslove pravne osobe ili b) fizička osoba kojoj je povjereno obavljanje poslova iz područja djelovanja pravne osobe. Za to je važno utvrditi tko je poduzeo radnju odnosno učinio propuštanje kojim je počinjeno djelo. Ako je riječ o nekoj osobi koja vodi poslove pravne osobe, time je određena i odgovorna osoba. Učini li to pak fizička osoba kojoj je ona povjerila obavljanje poslova u okviru kojih je počinjena radnja ili učinjeno propuštanje, ta će osoba biti odgovorna osoba, ali to prema okolnostima, zbog njezina mogućeg sudjelovanja u tome, ne mora isključiti da odgovorna osoba ne bude i osoba koja vodi poslove pravne osobe i koja je drugome povjerila obavljanje poslova. Onaj tko vodi poslove u pravnoj osobi, naime, povjerava obavljanje određenih poslova drugima koji u okviru toga mogu počinuti inkriminiranu radnju ili učiniti inkriminirano propuštanje. Zbog toga pri određenju odgovorne osobe valja uvijek poći od osoba koje vode poslove pravne osobe.

Za određenje predstavnika okrivljene pravne osobe u kaznenom postupku važno je odrediti tko ju je ovlašten zastupati, jer onaj tko je na to ovlašten, po nekoj od osnova propisanih Zakonom, bit će njezin predstavnik u kaznenom postupku ili će u ime pravne osobe dati drugome ovlast da bude taj predstavnik. Kako zastupanje pravne osobe ulazi u vođenje njezinih poslova, očito je da će za utvrđenje tko je ovlašten zastupati pravnu osobu biti potrebno odrediti osobe koje vode njezine poslove te na koji su način u okviru toga ovlaštene zastupati pravnu osobu.

* Dr. sc. Jakša Barbić, redoviti profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Stoga je za davanje odgovora na pitanja tko je odgovorna osoba u pravnoj osobi koja odgovara za počinjeno kazneno djelo i tko je njezin predstavnik u kaznenom postupku što se u povodu toga vodi bitno koje su fizičke osobe u njoj ovlaštene voditi njezine poslove.

II. POJAM VOĐENJA POSLOVA

Svaka pravna osoba ima djelatnosti koje obavlja radi ostvarenja cilja zbog kojeg je osnovana. One su navedene u njezinu temeljnom konstitutivnom aktu (statutu, društvenom ugovoru, pravilima) i upisane u registru u kojem je upisana pravna osoba ili je to određeno zakonom kojim se određuju njezin cilj i nadležnosti (primjerice županija, grad, Grad Zagreb, općina, pravne osobe nastale na temelju zakona kao što je npr. Hrvatska narodna banka i dr.). Iako daleko najveći broj pravnih osoba obavlja gospodarske djelatnosti (primjerice trgovačka društva), mnoge od njih djeluju izvan gospodarstva (primjerice ustanove) ili imaju javnopravne ovlasti (primjerice jedinice lokalne i regionalne/ područne/ samouprave, Hrvatska narodna banka) ili su pak sredstvo za ostvarenje zajedničkih ciljeva udruženih članova bez namjere stjecanja dobiti (udruge).

Bez obzira na cilj radi čijeg ostvarenja djeluje, unutar pravne osobe i s djelovanjem prema trećima moraju se obavljati poslovi potrebni da bi se ostvario njezin cilj. Kako to zahtijeva usklađeno djelovanje više fizičkih osoba, u pravnoj osobi mora jedna ili više njih voditi te poslove. O zakonskom uređenju svakog tipa pravne osobe ovisi tko vodi njezine poslove (organ ili neki član pravne osobe). Koja će to pak određena fizička osoba biti, u svakom konkretnom slučaju ovisi o zakonu koji to propisuje (primjerice Zakonu o trgovačkim društvima za članove javnog trgovačkog društva ili komplementare komanditnog društva), aktu imenovanja kojim je nekome povjereno da vodi poslove (primjerice imenovanje članova uprave dioničkog društva od nadzornog odbora) ili izboru na funkciju u čije obavljanje spada i vođenje poslova (primjerice u jedinicama lokalne i područne /regionalne/ samouprave).

Potrebu za vođenjem poslova u pravnoj osobi najjednostavnije je prikazati na primjeru trgovačkog društva. Cilj tog društva je da vodi svoje poduzeće.¹ Radi ostvarenja tog cilja u društvu se moraju obavljati brojni poslovi koje netko mora voditi. Za svako od trgovačkih društava Zakonom o trgovačkim društvima propisano je tko ih vodi. U tome su po Zakonu moguće modifikacije u okvirima koji su njime postavljeni. Važnost određenja osoba koje vode poslove društva

¹ Za pojam poduzeća i njegova odnosa prema trgovačkom društvu kao nositelju poduzeća v. Barbić, J., Pravo društava, knjiga prva – Opći dio, Zagreb, 1999, str. 195 i sl.

jest u postavljanju unutarnje hijerarhijske organizacije poslovanja bez koje poduzeće ne bi moglo poslovati, ali i da bi se točno odredile ovlasti i odgovornosti osoba u unutarnjoj podjeli poslova u trgovačkom društvu kao unutarnjem društvu te u djelovanju prema trećima, tj. kao vanjskom društvu. Konačno, određenje osoba koje su ovlaštene voditi poslove trgovačkog društva važno je i za utvrđenje tko je odgovorna osoba u društvu u slučaju prekršajne ili kaznene odgovornosti.

Vođenje poslova društva jest svako djelovanje usmjereno ostvarenju cilja zbog kojeg je društvo osnovano i ne odnosi se na osnove društva. Pritom nije bitno je li riječ o poduzimanju pravnih ili nekih drugih radnji.² O vođenju poslova može se govoriti u širem i u užem smislu.

U vođenje poslova u širem smislu ulaze: a) postavljanje načela poslovne politike poduzeća koje društvo vodi, b) vođenje tog poduzeća neovisno o tome radi li se o tekućim poslovima ili o poduzimanju neuobičajenih mjera i c) opće upravljanje društvom. Vođenje poslova u užem smislu obuhvaća samo tekuće vođenje poslova, što znači brigu o ispravnom postupanju poduzeća u odnosima s trećima, postavljanje ustroja poduzeća, provođenje kratkoročnih planova i taktike djelovanja, vođenje i nadzor nad cijelim poduzetništvom društva, u što ulazi obavljanje svakodnevnih poslova, ali ne i odlučivanje o načelima poduzetničke politike i o neuobičajenim mjerama. To obuhvaća odlučivanje o tim stvarima, ali i provođenje odluka.³ U to se ubraja odlučivanje o organizaciji i vođenju poduzeća društva, uključujući povjeravanje drugim fizičkim osobama obavljanje poslova iz područja djelovanja društva i unutarnji nadzor nad tim osobama, reklamiranje, poduzimanje radnji prema trećim osobama, uključujući zaposlene i druge članove društva (nabava materijala, kupnja ili prodaja robe, zapošljavanje), vođenje poslovnih knjiga, izrada godišnjih financijskih izvješća, vođenje korespondencije, nadzor nad zaposlenima, vođenje sporova i sudjelovanje u drugim postupcima u interesu društva i sl. Riječ je o odlučivanju o svemu što je potrebno učiniti da bi se obavljanjem djelatnosti što čine predmet poslovanja ostvario cilj društva.

Zakonom o trgovačkim društvima propisano je tko je u pojedinom tipu trgovačkog društva ovlašten voditi njegove poslove. Ovisno o tipu društva njime se dopuštaju veća ili manja odstupanja od onoga što je propisano Zakonom tako da se u društvu može odrediti i drukčiji pravni režim vođenja poslova, ali samo u granicama onoga što određuje Zakon.

Ono što je ovdje rečeno za trgovačka društva valja na odgovarajući način primijeniti i na druge pravne osobe, samo što u njih u pravilu neće biti riječi o

² Wirth, G., u: Riegger, B., Weipert, B., *Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts*, Bd. 2 Kommanditgesellschaft - Stille Gesellschaft, München, 1991, str. 145-146.

³ Tako Schneider, U. H., u: Scholz Kommentar zum GmbH-Gesetz, Köln, 1993, str. 1372, koji se pri tome poziva na Mertensa, H. J., *Kölner Kommentar zum Aktiengesetz*, par. 77, Rdnr. 3.

vođenju poduzeća. I za one pravne osobe za koje je zakonom strože propisan unutarnji ustroj, kao što je to s jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, zakonom je određeno tko vodi njihove poslove, pa se propisuju nadležnosti za obavljanje poslova koje takva osoba može obaviti samo uz suradnju i neposredno djelovanje drugih fizičkih osoba kojima povjerava njihovo neposredno obavljanje, nadzire ih i za taj posao odgovara. Bit je u tome da osoba koja vodi poslove ne mora biti, a najčešće i nije, onaj tko neposredno obavlja neki posao, ali organizira njegovo obavljanje, odlučuje kome će to povjeriti, naređuje drugima što da rade i daje im za to potrebne upute te nadzire kako obavljaju povjereni im posao.

III. OSOBE OVLAŠTENE ZA VOĐENJE POSLOVA U TRGOVAČKOM DRUŠTVU

1. Osobe ovlaštene za vođenje poslova u dioničkom društvu

a) Uloga uprave društva

Uprava koja se sastoji od jednog ili više direktora (imenuje ih i opoziva njihovo imenovanje nadzorni odbor društva) ovlaštena je voditi poslove dioničkog društva. Ona to čini na vlastitu odgovornost (čl. 240. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima). Uprava mora pri tome voditi brigu o zaštiti interesa društva. Taj interes obuhvaća interes dioničara, interes zaposlenih i opći interes koji društvo ne smije povrijediti, jer inače može doći do primjene propisanih sankcija prema društvu, što mu opet nanosi štetu. U vođenju poslova društvo mora postupati tako da ne slijedi samo neki od tih interesa, primjerice jedino interes dioničara.⁴ Pri tome su granice postavljene obvezom uprave da se brine o trajnoj rentabilnosti poslovanja, a ne da ide samo za kratkoročnim stjecanjem dobiti. Zato postupa u skladu sa svojom dužnošću vođenja poslova društva uprava koja, prema okolnostima društva, čini izdatke za socijalna davanja u korist zaposlenih ili općenito, kao što su izdaci za zaštitu okoliša, sponzoriranje kulturnih, sportskih i drugih priredbi, davanje stipendija i sl.⁵ Sklapanje pravnih poslova prema trećima treba smatrati mjerama u unutarnjim odnosima koje se poduzimaju u vođenju poslova društva, ali se one u odnosima prema trećima izražavaju kao zastupanje.⁶ Osobni rad kojim se u društvu obavljaju poslovi potrebni da bi društvo obavljalo djelatnost, ali ne i vođenje poslovanja društva,

⁴ Hüffer, U., Aktiengesetz, München, 1999, str. 321.

⁵ Hüffer, U., o. c. u bilj. 4, str. 322.

⁶ Vidjeti: Schmidt, K., Gesellschaftsrecht, Köln, Berlin, Bonn, München, 1997, str. 1384-1385; Hopt, K. J., Baumbach, A., Duden, K., *Handelsgesetzbuch*, München, 1989, str. 407-408.

nije vođenje poslova društva, nego rad na temelju radnog odnosa, obavljanja službe ili davanja drugog doprinosa na ugovornoj osnovi s društvom.

Bez uprave društvo ne može ostvariti cilj zbog kojega postoji. Ono bez nje ne može ni nastati. Prijavu za upis u sudski registar moraju, naime, podnijeti svi članovi uprave. Otpadne li neki član uprave nakon podnošenja prijave za upis a prije upisa u sudski registar, to ne utječe na valjanost prijave, ali bi poslije imenovani član uprave morao naknadno dati izjave koje se moraju dati prilikom podnošenja prijave za upis. Članovi uprave ovlašteni su i obvezni prije upisa društva u sudski registar voditi preddruštvo, a to znači da mogu sklapati i poslove u ime budućega dioničkog društva.⁷ Ostane li društvo nakon osnivanja bez uprave (npr. zbog opoziva svih njezinih članova), to ne utječe na opstanak društva, samo što ono gubi sposobnost djelovanja u onome što je Zakonom propisano da čini uprava. O tome da društvo ima upravu brine se nadzorni odbor. Tome pridonosi i mogućnost sudskog imenovanja članova uprave (čl. 245. Zakona o trgovačkim društvima). Za označavanje uprave u statutu se mora koristiti taj naziv, a ne drugi (npr. upravni odbor, direktorij i sl.). Za razliku od toga članovi uprave mogu se nazivati direktorima ili članovima uprave.⁸

Društvo je nositelj poduzeća pa se vođenje poslova društva ponajprije sastoji od vođenja poduzeća koje ono ima. Odredba Zakona o trgovačkim društvima po kojoj uprava vodi poslove društva prisilnopravne je naravi. To znači da drugi organi u tome ne mogu na nju utjecati, ali i da ona tu svoju ovlast ne može prenijeti na drugoga (ona je neotuđiva), čak ni onda kada bi za to dobila suglasnost nadzornog odbora ili glavne skupštine, uključujući i slučaj da se s time suglase svi dioničari društva.⁹ Vođenje poslova društva treba smatrati pravom i dužnošću uprave.

Za neka se dionička društva posebnim zakonom uređuju posebna pitanja vođenja poslova. To se primjerice čini Zakonom o bankama u pogledu vođenja poslova u banci, npr. za organiziranje unutarnje kontrole, obvezu stalnog izvješćivanja i dr., propisivanjem posebnih dodatnih obveza za članove uprave uz one koji proizlaze iz Zakona o trgovačkim društvima (čl. 27. i 28. Zakona). Zato za pitanja vođenja poslova dioničkog društva, osim Zakona o trgovačkim

⁷ Wiesner, G., u: Hoffmann-Becking, Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Bd. 4, Aktiengesellschaft, München, 1999, str. 126. Vidi o tome pobliže u: Barbić, J. o. c. u bilj. 1, str. 153.

⁸ Hüffer, U., o. c. u bilj. 4, str. 320; Wiesner, G., o. c. u bilj. 7, str. 127.

⁹ Tako Mertens, H. J., u: Kölner Kommentar zum Aktiengesetz, Köln, Berlin, Bonn, München, 1992, Bd. 2, Lfg 1, bilj. 1, str. 36. Pritom treba imati na umu da je uprava iznimno dužna postupati po uputama vladajućeg društva kada je sklopljen ugovor o vođenju poslova društva (čl. 493. Zakona o trgovačkim društvima). No sa sklapanjem takvog ugovora mora se suglasiti glavna skupština ovisnog društva, dakle onoga društva čija uprava mora slijediti upute vladajućeg društva (čl. 481. st. 2. Zakona).

društvima, koji je za to temeljni propis, valja uzeti u obzir i posebne propise ako se njima uređuju dionička društva koja obavljaju neke posebne djelatnosti. Pri tome se mora uzeti u obzir da Zakon o trgovačkim društvima dopušta da se statutom dioničkog društva odstupa od njegovih odredbi samo kada se to tim zakonom izričito dopusti. Odredba statuta kojom bi se položaj uprave u vođenju poslova društva uređio drukčije nego što je to tim zakonom propisano bila bi ništava (čl. 173. st. 4. Zakona). Odredbu posebnog zakona kojom se uređuje neko pitanje vođenja poslova dioničkog društva, ako ono obavlja neku zakonom propisanu djelatnost, valja smatrati propisom koji je temelj za eventualno odstupanje od Zakona o trgovačkim društvima koje ne bi imalo kao posljedicu ništavost odredbe statuta ako je ona u skladu s posebnim zakonom.

b) Način rada uprave

Kada uprava ima više članova, može djelovati samo ako se s nekom radnjom izričito ili konkludentno suglase svi članovi uprave. Nije, naime, propisan oblik u kojemu se mora izraziti volja koja znači da djeluju zajedno. Stoga su valjani zaključci usvojeni na sjednici uprave iako o njima nije sastavljen zapisnik. Odlučivati se može i izvan sjednice. Zakon je glede toga maksimalno liberalan. Iznimka postoji kada se mora sazvati sjednica a propisana je Zakonom o bankama. Hrvatska narodna banka može za banku za koju utvrdi da krši propise i pravila o upravljanju rizicima tražiti sazivanje sjednice uprave banke (može to tražiti i glede nadzornog odbora i glavne skupštine) radi razmatranja i postizanja dogovora o mjerama za poboljšanje stanja u banci (čl. 127. st. 1. točka 2. Zakona).

Članovi uprave mogu donositi odluke usmeno, telefonom, telefaksom i drugim načinima kojima se očituje volja. Nije potrebno da član izrazi svoje protivljenje na točno određeni način. Izražavanje suglasnosti jest očitovanje volje koje mora prispjeti ostalim članovima uprave da bi bilo valjano. Otada i djeluje. Nakon toga se više ne može opozvati bez suglasnosti onih kojima je upućeno. Suglasnost se ne može dati paušalno za buduće radnje koje nisu točno predvidive.¹⁰

Moguća su i drukčija, jednostavnija rješenja. Njih treba predvidjeti statutom ili poslovníkom. Tako se može predvidjeti: a) zajedničko vođenje poslova, s time da se ono izražava voljom većine, b) pojedinačno vođenje poslova bez ograničenja ovlaštenja, c) pojedinačno vođenje poslova po pojedinim područjima (financije, prodaja, proizvodnja, marketing, poslovi s inozemstvom,

¹⁰ Hüffer, U., o. c. u bilj. 4, str. 328-329; Wiesner, G., o. c. u bilj. 7, str. 176; Mertens, H. J., o. c. u bilj. 9, str. 67.

pitanja osoblja itd.), d) pojedinačno vođenje poslova ograničeno na grane djelovanja (pojedine djelatnosti koje društvo obavlja u okviru predmeta poslovanja), e) pojedinačno vođenje poslova koje je teritorijalno ograničeno (poslovanje određenih podružnica, poslovanje na području neke zemlje ili skupine zemalja i sl.). Ta se ograničenja mogu i međusobno kombinirati.¹¹ Pojedinačno vođenje poslova može se odrediti samo u granicama koje postavlja Zakon. Stoga to ne bi bilo moguće učiniti u pogledu poslova za koje Zakon zahtijeva jednoglasnu odluku svih članova, što je slučaj s donošenjem poslovnika o radu uprave (čl. 240. st. 3).

Članovi uprave dužni su nadzirati sve što se radi i u onim područjima koja su internom podjelom stavljena u djelokrug nekog drugog člana. Svaki član dužan je izvještavati ostale članove o svemu što čini. Iza svega što poduzme neki član uprave na temelju unutarnje podjele poslova stoje svi članovi, uprava kao cjelina, i za to odgovaraju, pa odatle i obveza svakog od njih da pazi na ono što rade drugi članovi uprave, ali ne tako da ih ometa u radu¹².

Uprava može svoje odluke, kada je tako određeno statutom, donositi većinom glasova (općenito ili samo za pojedine predmete odlučivanja), i to onom koja je za to potrebna (obična, kvalificirana). Odredi li se da se odluka donosi većinom glasova svih članova uprave, ona je donesena i ako uprava nema potreban broj članova pod uvjetom da su za nju glasovali članovi koji prema potrebnom broju članova uprave čine većinu. Kada je riječ o običnoj većini, odluka je donesena ako se za nju dade jedan glas više od onih koji su dani protiv. Tada se za određivanje većine ne uzimaju u obzir glasovi koji nisu dani. Većine kojima se donose odluke ne bi se mogle urediti poslovníkom o radu uprave, jer Zakon izričito propisuje da se to uređuje statutom. Ako su glasovi jednako podijeljeni, prijedlog odluke nije prihvaćen jer nije dobio većinu glasova, ali se u statutu može propisati da se smatra kako je donesena odluka za koju je glasovao određeni član uprave, s time da to može, ali i ne mora, biti predsjednik. To nije prihvatljivo ako se uprava sastoji od dva člana, jer bi se time odluka prepuštala samo jednome članu uprave, makar to bio i njezin predsjednik. Zakon inače daje rješenje za slučaj kad su glasovi podijeljeni, a u statutu o tome nema odredaba. Tada je odlučujući predsjednikov glas.¹³

Može se predvidjeti i pravo veta određenoga člana na odluku većine, čime se blokira njezino donošenje, s time da to ne mora biti predsjednik. To se pravo može dati i određenoj kvalificiranoj manjini članova. Tome se ne protivi odredba Zakona po kojoj se statutom ne može odrediti da se u slučaju različitih mišljenja u upravi smatra donesenom odluka za koju se odlučila manjina. Njome se samo sprječava donošenje pozitivne odluke glasovima manjine, dakle poduzimanje

¹¹ Hüffer, U., o. c. u bilj. 4, str. 327; Wiesner, G., o. c. u bilj. 7, str. 177-178.

¹² Mertens, H. J., o. c. u bilj. 9, str. 72.

¹³ Mertens, H. J., o. c. u bilj. 9, str. 68; Hüffer, U., o. c. u bilj. 4, str. 328-329.

nekoj poslovnoj potezi odlukom manjine nasuprot volji većine. Veto pak ne znači sudjelovanje u donošenju odluke, nego njezino zaustavljanje.¹⁴ Može se predvidjeti da se time konačno zaustavlja primjena valjano donesene odluke ili da se primjena odluke samo odgađa do nekog ponovnog odlučivanja o istom pitanju.¹⁵ Pravo veta može se predvidjeti u statutu društva ili u poslovniku za rad uprave, jer Zakon o trgovačkim društvima ne određuje čime se ono može odrediti. Zakon se ograničava samo na to da se način donošenja odluka, pa i pitanje odlučujućeg glasa pri tome, ako su podijeljeni, propisuje statutom.

Statutom se ne bi moglo propisati ni to da neke odluke uprave može donositi uže tijelo sastavljeno od samo nekih članova uprave (primjerice predsjedništvo) jer bi to bilo suprotno zabrani da se odluka donosi glasovima manjine nasuprot volji većine. U statut se ne bi mogla unijeti ni odredba po kojoj bi to uže tijelo bilo sastavljeno od većine članova uprave niti da se u njemu odluke donose s toliko glasova (npr. jednoglasno ili nekom posebno velikom kvalificiranom većinom) da oni čine više od polovine glasova svih članova uprave, jer bi se time oduzela mogućnost onim članovima uprave koji nisu članovi takvog tijela da sudjeluju u raspravljanju i da glasuju o odluci koja bi se tako donosila¹⁶. Članovi uprave imaju jednaka prava.

Preglasani članovi uprave moraju lojalno provoditi donesenu odluku. Ako bi ta odluka bila suprotna propisima ili bi bila štetna za društvo, njihova se odgovornost ne isključuje samo time što su protiv nje glasovali. Oni moraju, nakon što je odluka donesena, poduzeti sve što je u njihovoj moći da spriječe provođenje takve odluke. Tako se moraju obratiti nadzornom odboru. Osim u slučaju kada je očito riječ o kriminalnim radnjama ili o odgovornosti za vlastito ponašanje u skladu s propisima, nisu se dužni obratiti trećima izvan društva, vlastima ili javnosti niti poduzimati druge izvanredne mjere da bi spriječili primjenu odluke¹⁷.

Poslovnik o radu uprave nije obvezan. Uprava ga može donijeti ako njegovo donošenje nije statutom stavljeno u nadležnost nadzornog odbora ili ako ga taj odbor, bez obzira na odredbe statuta, sam ne donese. To znači da ga uprava može donijeti tek ako nadzorni odbor ne iskoristi to pravo koje mu inače pripada po Zakonu, a može mu se dodijeliti i statutom. Nadležnost uprave u tome je tek supsidijarna. Stoga je nadležnost nadzornog odbora pritom određena prisilnim propisom pa se statutom ne bi ni moglo predvidjeti da je za to, umjesto nadzornog odbora, nadležna uprava. U statutu bi se, međutim, moglo predvidjeti da poslovnik donosi nadzorni odbor odnosno uprava, uz suglasnost toga odbora¹⁸.

¹⁴ Mertens, H. J., o. c. u bilj. 9, str. 68.

¹⁵ Hüffer, U., o. c. u bilj. 4, str. 329.

¹⁶ Mertens, H. J., o. c. u bilj. 9, str. 69.

¹⁷ Mertens, H. J., o. c. u bilj. 9, str. 77; Wiesner, G., o. c. u bilj. 7, str. 176.

¹⁸ Hüffer, U., o. c. u bilj. 4, str. 330.

Statutom se mogu urediti neka pitanja koja se inače uređuju poslovníkom. Time se ne bi smjela potpuno oduzeti organizacijska elastičnost djelovanja uprave jer bi, kada bi se to dogodilo, glavna skupština takvim sužavanjem djelovanja uprave prekoračila svoja ovlaštenja¹⁹.

Poslovník mora biti u pisanom obliku. Ne moraju ga potpisati svi članovi uprave, premda se odluka o njegovu donošenju donosi jednoglasno. Ako ga donosi nadzorni odbor, to se mora navesti u zapisniku sa sjednice toga organa na kojoj je poslovník donesen. Poslovníkom se uređuju unutrašnja pravila rada uprave, npr.: vremenski razmaci u kojima se održavaju sjednice, način vođenja sjednica, nazočnost na sjednicama članova i osoba koje se mogu pozvati, pravila o zastupanju, način obavještavanja, stvaranje odbora i povjerenstava i sl. Za izmjene i dopune poslovníka potrebna je također jednoglasna odluka članova uprave. Poslovníkom je vezan i član uprave koji je to postao nakon što je poslovník donesen. Poslovník vrijedi sve dok se ne ukine ili ne izmijeni²⁰.

c) Odnos uprave i drugih organa pri vođenju poslova društva

Kada vodi poslove društva, uprava to čini na vlastitu odgovornost, što znači da nije vezana uputama drugih organa društva, pa ni uputama koje joj dadu većinski dioničari. Nadzorni je odbor pak, kada je riječ o vođenju poslova društva, ograničen na obavljanje nadzora, pa mu se ne mogu prenijeti ovlasti vođenja tih poslova. Onoliko koliko mu se daje pravo na davanje suglasnosti za pojedine poslove, može se reći da u tim slučajevima utječe na vođenje poslova samo svojim pravom veta, a to znači da može samo spriječiti neko djelovanje uprave.²¹ Taj organ ipak može posredno utjecati na djelovanje uprave time što je ovlašten donijeti poslovník o njezinu radu (čl. 240. st. 3. Zakona), imenovati i opozvati članove uprave (čl. 244. Zakona), određivati njihova primanja i s njima sklapati ugovore u ime društva (čl. 247. Zakona).

Nadzorni se odbor najviše približava vođenju poslova društva obavljanjem nadzora, pa je bitno provesti razgraničenje nadležnosti prema upravi koja te poslove vodi. Ne smije se, naime, dopustiti da nadzor preraste u vođenje poslova, jer bi se to kosilo s temeljnim postavkama Zakona. Pa i kada je Zakonom propisana mogućnost da se statutom odnosno odlukom nadzornog odbora odredi kako je za obavljanje nekih poslova uprave potrebna prethodna suglasnost nadzornog odbora (čl. 263. st. 5), riječ je o olakšavanju preventivnog nadzora

¹⁹ Mertens, H. J., o. c. u bilj. 9, str. 80; Hüffer, U., o. c. u bilj. 4, str. 330; Wiesner, G., o. c. u bilj. 7, str. 179.

²⁰ Mertens, H. J., o. c. u bilj. 9, str. 80-81; Wiesner, G., o. c. u bilj. 7, str. 180; Hüffer, U., o. c. u bilj. 4, str. 331.

²¹ Hüffer, U., o. c. u bilj. 4, str. 321.

što ga taj organ provodi, ali mu to omogućuje i utjecaj na vođenje poslova društva. Ako je davanje suglasnosti određeno statutom, nadzorni odbor ne može odlučivati hoće li se koristiti tim pravom, nego ga je dužan ostvarivati. Pritom nadzorni odbor donosi odluke kao organ, a odluku mora priopćiti upravi. Suglasnost ne mogu davati odbori ni povjerenstva tog organa, niti im on može delegirati svoje ovlasti.

Utjecaj na vođenje poslova društva, tj. na ono što čini uprava, ograničen je dvojako. Prvo, statutom i odlukom nadzornog odbora može se samo predvidjeti potreba za davanjem suglasnosti. Ako za neku radnju nije dana suglasnost, nakanjena se radnja ne može poduzeti, pa to ima značenje veta. Ništava bi bila odredba statuta ili odluka nadzornog odbora kojom bi se odredilo da poduzimanje nekih mjera ulazi u nadležnost toga odbora. Drugo, potreba da se dobije suglasnost mora se odnositi na određene vrste poslova. To ne moraju biti pravni poslovi, to mogu biti i unutarnje poduzetničke mjere uprave. Ne bi bila dopuštena odredba po kojoj bi se to odnosilo na "sve bitne poslove", ali bi se moglo odrediti da je suglasnost potrebna, primjerice, za osnivanje novih pogona, za stjecanje udjela, za poslove s nekretninama, za uzimanje zajmova kada to prelazi određene granice. U iznimnim slučajevima to se može odnositi i na neki pojedinačni posao.

Kada se statutom poduzimanje posla čini ovisnim o suglasnosti nadzornog odbora, uprava je dužna prije nego što poduzme posao zatražiti odluku nadzornog odbora kojom se daje takva suglasnost. Prethodno traženje suglasnosti proizlazi iz prirode preventivne mjere nadzora.²²

Tome treba dodati značajne ovlasti kojima nadzorni odbor utječe na neka pitanja vođenja poslova društva, primjerice donošenje poslovnika za rad uprave, utvrđivanje godišnjih financijskih izvješća, izmjena statuta radi usklađivanja njegova teksta, praktički suodlučivanje o korištenju pravom za povećanje odobrenog temeljnog kapitala društva.

Samo iznimno posebnim se zakonom kojim se uređuju dionička društva što obavljaju zakonom propisane djelatnosti propisuje obveza uprave da pribavi suglasnost nadzornog odbora. Tako Zakon o bankama u nekim slučajevima propisuje da za obavljanje određenih poslova uprava banke mora dobiti suglasnost nadzornog odbora (čl. 31).

Odluke uprave o vođenju poslova društva ne mogu se u pravilu učiniti ovisnima o suglasnosti koju bi na to morala dati glavna skupština. Ona ne može tako zadirati u vođenje poslova društva, osim ako bi uprava sama zatražila da glavna skupština odluči o nekim pitanjima vođenja poslova. Tada je uprava dužna slijediti odluku glavne skupštine. U nekim bi slučajevima uprava morala tražiti suglasnost skupštine, jer bi, propustivši da to učini, povrijedila svoju

²² Hüffer, U., o. c. u bilj. 4, str. 473.

obvezu da u interesu društva pokaže potreban oprez u vođenju poslova društva. Tako je Zakonom o trgovačkim društvima propisano da je za valjanost ugovora kojim se društvo, osim u slučaju pripajanja, spajanja i podjele, obvezuje prenijeti na drugoga cijelu svoju imovinu ili imovinu čija je vrijednost veća od četvrtine iznosa temeljnog kapitala, kad bi u ovom drugom slučaju to značilo značajnu strukturnu promjenu društva, potrebna odluka glavne skupštine (čl. 301.a st. 1).

To što uprava priprema odluke glavne skupštine i provodi ih nije iznimka od toga da ne slijedi upute glavne skupštine, jer je riječ o odlukama koje su u nadležnosti glavne skupštine, a ne o poslovima za koje je nadležna uprava. Vođenje poslova uprave na vlastitu odgovornost znači da ona donosi odluke prema vlastitoj prosudbi. Takva prosudba znači postupanje uvijek u interesu društva i njegova poduzeća.

Prema Zakonu, uprava je dužna poduzeti neke radnje kada nastanu točno određeni poremećaji u poslovanju društva. To je obveza sazivanja glavne skupštine u slučaju kada gubitak društva iznosi polovicu temeljnog kapitala društva, zabrana plaćanja nakon što društvo postane nesposobno za plaćanje ili prezaduženo i obveza pokretanja stečajnog postupka kada se za to ispune uvjeti zbog prezaduženosti društva ili nemogućnosti plaćanja (čl. 251). Ta je obveza propisana i Stečajnim zakonom (čl. 4. st. 7) ako je društvo nesposobno za plaćanje ili prezaduženo. Posljedica neispunjenja te obveze jest i kaznena odgovornost članova uprave (čl. 626. Zakona o trgovačkim društvima), a može dovesti i do odgovornosti vjerovnicima za štetu počinjenu time što stečaj nije na vrijeme bio pokrenut (čl. 39. st. 7. Stečajnog zakona).

2. Osobe ovlaštene za vođenje poslova u društvu s ograničenom odgovornošću

a) Tko je ovlašten voditi poslove društva

Zakon o trgovačkim društvima povjerava upravi vođenje poslova društva. Njezin je položaj drukčiji od položaja uprave u dioničkom društvu, jer se za društvo s ograničenom odgovornošću može s velikim stupnjem autonomije (u granicama koje postavlja Zakon, a one su vrlo široke) društvenim ugovorom urediti koje poslove obavlja uprava, a što od toga za sebe pridržavaju članovi društva. Dok su za dioničko društvo strogo propisani odnos organa i njihove ovlasti, ovdje su za skupštinu društva propisane samo neke ovlasti koje se ne mogu prenijeti na upravu, a sve se drugo može slobodno urediti društvenim ugovorom, s time da, ako nema drukčijeg propisa niti je drukčije uređeno društvenim ugovorom, vrijedi predmneva da poslove društva vodi uprava.

Kako je društvo nositelj poduzeća, vođenje njegovih poslova u prvome se redu sastoji od vođenja poduzeća koje ono ima. Uprava provodi ono što je

potrebno da bi se ostvario cilj društva.²³ Pri tome se Zakonom nešto i izričito navodi, primjerice da uprava ne smije članovima društva vratiti ono što su unijeli u društvo kao temeljni ulog niti na temeljni ulog obračunati i isplatiti kamate (čl. 406. st. 1. Zakona), da ne smije steći ni uzeti u zalog vlastiti poslovni udio društva osim pod uvjetima propisanim Zakonom (čl. 418. st. 1, 2. i 4), da mora sazvati skupštinu društva (čl. 442. st. 2).

Zakonom je u nekim pitanjima podijeljeno vođenje poslova društva u širem smislu između uprave i članova društva (skupštine). To je učinjeno u čl. 441. propisivanjem nadležnosti skupštine. Izričito se ti poslovi ne spominju onako kako su ovdje navedeni kao poslovi vođenja društva, ali se navode neki od njih koji ulaze u tu skupinu poslova. Tako je, primjerice, izričito propisano da skupština odlučuje o financijskim izvješćima društva, upotrebi dobiti i pokrivanju gubitka, o izboru i opozivu članova nadzornog odbora ako ga društvo ima, o povratu dodatnih uplata novca članovima društva te o sklapanju ugovora kojim društvo treba trajno steći stvari ili prava za koje plaća protuvrijednost višu od iznosa petine temeljnog kapitala društva (st. 2). Ta se pitanja, posljednje spomenuto samo ako je riječ o sklapanju ugovora u roku od dvije godine nakon što je društvo upisano u sudski registar, ne mogu društvenim ugovorom prenijeti u nadležnost nekom drugom. Zakon, naime, u čl. 441. propisuje nadležnosti skupštine, ali dopušta da se one društvenim ugovorom mogu proširiti ili smanjiti, s time da o spomenutim pitanjima može odlučivati samo skupština.

Zakon za društvo s ograničenom odgovornošću u čl. 428. izričito propisuje odgovornost uprave za uredno vođenje poslovnih knjiga i izradu financijskih izvješća društva. Ta izvješća zajedno s izvješćem o stanju društva mora bez odgađanja dostaviti nadzornom odboru, ako ga društvo ima, i skupštini društva. Ako se obavlja revizija financijskih izvješća, uprava mora uz ta izvješća i izvješće o stanju društva dostaviti tim organima i izvješće revizora. Tako se Zakonom uloga uprave društva glede financijskih izvješća svodi na njihovu izradu i predočavanje skupštini.

Tome treba dodati sve slučajeve u kojima se po Zakonu odluke donose izmjenom društvenog ugovora, jer to mogu učiniti samo članovi društva, i to u posebno propisanom obliku (obliku javnobilježničke isprave). Tu glede vođenja poslova društva treba navesti povećanje temeljnog kapitala društva (čl. 457. st. 1. Zakona), smanjenje tog kapitala (čl. 462. st. 1. Zakona), odlučivanje o prestanku društva (čl. 466. st. 1. točka 2. Zakona). To su i drugi slučajevi u kojima Zakon za neke stvari traži odluku skupštine ili članova društva, primjerice kada se odlučuje o sklapanju poduzetničkog ugovora (čl. 481. st. 1) i o njegovoj izmjeni (čl. 483. st. 1), propisanim slučajevima otkaza (čl. 484. st. 2) i raskida tog ugovora (čl. 485. st. 2.), o priključenju društva glavnome društvu

²³ Za cilj društva v. Barbić, J., o. c. u bilj. 1, str. 120 i sl.

ili o suglasnosti da se društvu priključi drugo društvo (čl. 503. st. 1. i 2) te o prestanku priključenja glavnome društvu (čl. 510. st. 1. točka 1), o pripajanju (čl. 536. st. 1. i čl. 549. st. 2) i spajanju društava (čl. 548. st. 1), podjeli društva (čl. 550.h st. 1. i čl. 550.r st. 1), preoblikovanju društva (čl. 564. st. 1. i čl. 577). Po naravi stvari uprava ne može imenovati ni opozivati imenovanje članova uprave (čl. 441. st. 1. točka 3. Zakona). Isto tako ona ne bi mogla odlučivati o mjerama za ispitivanje i nadzor nad time kako vodi poslove društva (čl. 441. st. 1. točka 7. Zakona). Zakon, doduše, u čl. 441. st. 2. propisuje da se ovlast za to društvenim ugovorom može dati i nekom drugom, a ne skupštini društva, ali se ni u kojem slučaju ne bi mogla dati upravi. Niti jedan od ovdje navedenih poslova u vođenju poslova društva ne spada u ovlasti uprave.

Skupština (članovi društva) uglavnom je nadležna i za postavljanje načela poslovne politike. Skupština ima, doduše, mogućnost na to utjecati davanjem uputa upravi, ali treba uzeti da ona mora o tome i odlučivati. Uprava priprema planove za rad poduzeća i podnosi ih skupštini koja mora o tome odlučiti. Postavljanje načela poslovne politike moglo bi biti u nadležnosti uprave onda kada joj tu nadležnost skupština prenese tako da je za to ovlasti općom odlukom ili pak da odlučuje samo o točno određenim pitanjima. Ako skupština postavi načela poslovne politike, uprava ih ne bi mogla mijenjati, nego je dužna po njima postupati.²⁴

Tekuće vođenje poslova spada u nadležnost uprave. Tu je riječ o sklapanju pravnih poslova i poduzimanju drugih radnji koje za sobom nosi poslovanje i poduzimanje takvih ustrojbenih mjera koje potpadaju pod uobičajeno upravljanje društvom.²⁵ O poduzimanju neuobičajenih mjera, tj. takvih koje nisu pokrivene obavljanjem predmeta poslovanja, odlučuje skupština. Ako je odluka o tome u interesu članova društva, uprava mora sazvati skupštinu. To bi bilo poduzimanje mjera koje ne potpadaju pod predmet poslovanja utvrđen društvenim ugovorom, mjera koje proturječe načelima poslovne politike koje je utvrdila skupština (primjerice proizvodnja novih proizvoda, prenošenje proizvodnje u inozemstvo, promjena načina prodaje), mjera koje su iznimne zbog svog značaja ili rizika koji nose (primjerice prodaja pogona ili njegovog značajnog dijela, davanje velikog kredita, poslovi s pojedinim članom društva ili članom uprave ako su značajnog opsega odnosno neuobičajenog sadržaja ili nose velik rizik, sudjelovanje u tajnome društvu, prijenos udjela važnih društava kćeri), mjera pri čijem bi poduzimanju trebalo računati s protivljenjem članova društva kad bi oni znali da se te mjere poduzimaju.²⁶

²⁴ Tako Schneider, U. H., o. c. u bilj. 3, str. 1373-1374; Meyer-Landrut, J., Miller, G., Niehus, R. J., GmbHG-Kommentar, New York, 1987, str. 424.

²⁵ Vidi u Schneidera, U. H., o. c. u bilj. 3, str. 1374.

²⁶ Vidi u tome smislu odluke njemačkih sudova navedene u Schneidera, U. H., o. c. u bilj. 3, str. 1375.

b) Način rada uprave

Zakon o trgovačkim društvima prepušta da se društvenim ugovorom uredi način rada uprave društva koja se sastoji od više članova (čl. 422. st. 3). Pri tome propisuje supsidijarno rješenje, za slučaj da se to tim ugovorom ne učini, po kojemu svi članovi uprave zajedno poduzimaju radnje potrebne za vođenje poslova društva, osim onih za koje postoji opasnost od toga da se pravodobno ne poduzmu (st. 4). Tada ih može poduzeti i jedan član uprave, ali bi o tome morao odmah izvijestiti sve ostale članove. Odredba je unesena u Zakon zbog opasnosti od odgađanja da se poduzmu potrebne radnje, razumije se pod pretpostavkom da je to u interesu društva, zbog toga što bi se izgubilo vrijeme potrebno za postizanje suglasnosti svih članova uprave. No, i kada je svaki član uprave društvenim ugovorom ovlašten pojedinačno poduzeti radnju vođenja poslova društva, ne smije je poduzeti ako se nakanjenoj radnji usprotivi neki od članova uprave. Samo se društvenim ugovorom može odrediti drukčije. Tek ako se način rada uprave ne uredi društvenim ugovorom, niti je nešto od toga uređeno Zakonom, može to učiniti uprava donošenjem posebnog akta (st. 3).

Uprava djeluje tako da se pri donošenju odluke moraju suglasiti svi njezini članovi. Nije dovoljno da to učine samo oni članovi uprave koji sudjeluju u odlučivanju ili su nazočni na sjednici na kojoj se odlučuje, ako to nisu svi članovi. Zakon propisuje zajedničko djelovanje i sukladno tome jednoglasnost u odlučivanju. To se primjenjuje onda ako se društvenim ugovorom drukčije ne odredi. Članovi se mogu suglasiti izričito ili konkludentno. Oblik njihova očitovanja volje nije propisan, pa ga se može dati u bilo kom obliku. Članovi uprave mogu donositi odluke usmeno, telefonom, telefaksom i drugim načinima izražavanja volje. Zato su valjani zaključci usvojeni na sjednicama na kojima nije pisan zapisnik. Odlučivati se može i izvan sjednice. Glede toga Zakon je maksimalno liberalan. Suglasnost o nekoj odluci jest očitovanje volje koje mora prispjeti ostalim članovima uprave da bi bilo valjano, jer od tada i djeluje. Zato član uprave ne može opozvati očitovanje volje ako se s time ne suglase svi ostali članovi uprave. Suglasnost se ne bi mogla dati paušalno za buduće radnje koje nisu točno predvidive.²⁷

Društvenim ugovorom, a poslovníkom pod pretpostavkom iz čl. 422. st. 3. Zakona, mogu se predvidjeti i drukčija, elastičnija rješenja. Može se predvidjeti zajedničko vođenje poslova, s time da se ono izražava voljom većine, pojedinačno vođenje poslova bez ograničenja ovlaštenja, pojedinačno vođenje poslova po pojedinim područjima (proizvodnja, pitanja osoblja, financije itd.), pojedinačno vođenje poslova ograničeno na grane djelovanja (poljodjelstvo, metalna

²⁷ Tako za upravu dioničkog društva, što treba primijeniti i ovdje, Hüffer, U., o. c. u bilj. 4, str. 327; Wiesner, G., o. c. u bilj. 7, 176; Mertens, H. J., o. c. u bilj. 9, str. 67.

industrija, elektroindustrija, trgovina u zemlji, vanjska trgovina i sl.). Ta se ograničenja mogu i međusobno kombinirati.²⁸ Za podjelu poslova pretpostavka je da je svako područje za koje je zadužen neki član uprave dostupno svakom drugom članu, da se u pravilu mora jasno u pisanom obliku odrediti kakva je podjela područja, iako bi bila moguća i faktična podjela poslova, i da član uprave ima osobna i stručna svojstva koja ga kvalificiraju za obavljanje poslova na povjerenome mu području.

Granice podjeli poslova bili bi slučajevi ispunjenja određenih zakonskih dužnosti kao što su podnošenje prijave za upis u sudski registar (čl. 62. st. 4. Zakona), stavljanje prijedloga za otvaranje stečaja (čl. 4. st. 7. Stečajnog zakona) i odredba u društvenom ugovoru kojom je takva podjela isključena ili isključena glede odlučivanja o određenim pitanjima (primjerice o uzimanju ili davanju većeg kredita, otuđenju nekretnina). U svakom bi slučaju trebalo uzeti da cijela uprava mora odlučiti o pitanjima od temeljne važnosti za društvo, kao što su, primjerice, priprema planova za vođenje poduzetničke politike, postavljanje unutrašnjeg ustroja, podjela poslova u upravi, izbor i nadzor nad vodećim suradnicima, odluke o egzistencijalnim pitanjima, primjerice o promjeni proizvodnog programa, promjeni poslovne banke.²⁹

Podjela poslova ima samo unutarnje značenje i ne oslobađa članove uprave od dužnosti nadziranja svega što se radi i u onim područjima koja su takvom podjelom poslova stavljena u djelokrug nekog drugog člana. Iza svega što poduzme jedan član uprave na temelju unutrašnje podjele poslova stoje svi članovi, uprava kao cjelina, i za to odgovaraju, pa odatle i obveza svakoga od njih da pazi na to što rade drugi članovi, ali to ne mogu činiti tako da ih ometaju u radu.³⁰ Uz to postoji obveza članova da se međusobno obavještavaju. Vrijedi pravilo da svatko smije sve znati, što s jedne strane stvara obvezu davanja obavijesti, a s druge zahtjev da se obavijest daje. Svaki se član uprave može usprotiviti tome što poduzima drugi. Pri poduzimanju vrlo značajnih stvari ili stvari glede kojih treba računati s mogućim protivljenjem nekog od članova uprave mora se ostale članove prethodno izvijestiti o tome što se namjerava poduzeti.³¹

Društvenim se ugovorom može odrediti da se odluke uprave donose većinom (općenito ili samo glede pojedinih predmeta odlučivanja), i to onom koja je za to potrebna (obična, kvalificirana). Ako su glasovi podijeljeni, prijedlog odluke nije prihvaćen, jer nije dobio većinu, ali se u društvenom ugovoru može

²⁸ Tako za upravu dioničkog društva, što vrijedi i ovdje, Hüffer, U., o. c. u bilj. 4, str. 328; Wiesner, G., o. c. u bilj. 7, str. 177-178.

²⁹ Vidi kod Schneidera, U. H., o. c. u bilj. 3, str. 1623-1624.

³⁰ Tako za upravu dioničkog društva Mertens, H. J., o. c. u bilj. 9, str. 72, što treba primijeniti i ovdje.

³¹ Vidi u Schneidera, U. H., o. c. u bilj. 3, str. 1377-1378.

predvidjeti da je pri tome odlučan glas određenog člana uprave (primjerice predsjednika ako ga uprava ima ili nekog drugog člana). U društvenom se ugovoru može predvidjeti da neki određeni članovi uprave nemaju prava protiviti se nekoj odluci ili svim odlukama. Tada treba uzeti da postoji obveza preglasanog člana da o činjenici da je preglasan izvijesti članove društva.³² U Zakonu nema odredbe, kao što je to za upravu dioničkog društva, da je u slučaju podijeljenih glasova odlučan glas predsjednika, ne predvidi li se neko drugo rješenje. Nema, međutim zapreke za to da se takvo rješenje predvidi društvenim ugovorom. S obzirom na položaj uprave društva s ograničenom odgovornošću koji se bitno razlikuje od položaja uprave u dioničkom društvu, u društvenom se ugovoru može odrediti da je za neke odluke (moguće bi bilo i za sve, ali to ne bi bilo praktički provedivo) potrebna suglasnost nadzornog odbora, skupštine ili nekog člana društva, pa i osoba izvan društva.

Može se predvidjeti i pravo veta određenog člana uprave na odluku većine, s time da to ne mora biti predsjednik, ako ga uprava ima. Tu se ne radi o donošenju odluke, nego o zaustavljanju njezine primjene. Korisno je tada u društvenom ugovoru predvidjeti rješenja o daljnjem postupanju, primjerice da se o istom pitanju mora ponovno odlučivati u nekom određenom roku, pa ako i nakon toga odluka bude ista, da se o tome mora izvijestiti skupštinu. I kada u društvenom ugovoru o tome ne bi bilo odredaba, trebalo bi uzeti da bi, koristi li se pravo veta glede važnih odluka za društvo, postojala obveza o tome izvijestiti skupštinu. To proizlazi iz položaja koji članovi društva (skupština) imaju u vođenju poslova društva s mogućnošću davanja uputa. Pravo veta na odluke koje donese uprava može se dati nekom drugom organu društva (nadzornom odboru, skupštini), nekom članu društva ili čak i osobi izvan uprave, pa i izvan društva.

Preglasani članovi uprave moraju lojalno provoditi donesenu odluku. Ako bi ona bila protivna propisima ili bi inače bila štetna za društvo, njihova se odgovornost ne isključuje samo time što su protiv nje glasovali. Oni moraju nakon što je odluka donesena poduzeti sve što je u njihovoj moći da spriječe provođenje odluke. Tako se moraju obratiti nadzornom odboru, ako ga društvo ima, i skupštini (članovima društva). Nisu se dužni obraćati trećima izvan društva, vlastima ni javnosti niti poduzimati druge izvanredne mjere da bi spriječili primjenu odluke, osim ako se očito radi o kažnjivim radnjama ili o odgovornosti za vlastito ponašanje s obzirom na ono što zahtijevaju propisi.³³

Uprava može imati **poslovník o radu**. U njemu se mogu urediti pitanja podjele poslova, načina izvještavanja skupštine i nadzornog odbora, ako ga društvo ima, odlučivanja, načina zajedničkog rada članova, osnivanja povjeren-

³² Vidi u Schneidera, U. H., o. c. u bilj. 3, str. 1378.

³³ Tako Mertens, H. J., o. c. u bilj. 9, str. 77; Wiesner, G., o. c. u bilj. 7, str. 176, za upravu dioničkog društva, što treba primijeniti i ovdje.

stava i drugih neformalnih tijela, rasporeda godišnjih odmora i sl. To se može urediti i društvenim ugovorom, ali nije praktično taj akt opterećivati nepotrebnim sadržajem. Može ga donijeti skupština društva, ona može za to ovlastiti nadzorni odbor, ako ga društvo ima, a ako ga nema, poslovnik može donijeti uprava. U društvenom se ugovoru može odrediti da ga donosi uprava, ali bi joj to pravo uvijek pripadalo ako ne predleži nijedan od navedenih slučajeva. Svaki organ, naime, mora imati pravo urediti način svoga rada u okviru onoga što je propisano i onoga što slijedi iz obveznih uputa koje mu se daju. Uprava pri tome ne bi mogla uređivati pitanja koja su uređena zakonom (primjerice ne bi mogla umjesto zakonom propisanog skupnog vođenja poslova odrediti pojedinačno, jer se to može učiniti samo društvenim ugovorom; unutarnja podjela područja djelovanja nema taj značaj) niti postupiti protivno odredbama društvenog ugovora. Ne odredi li se drukčije društvenim ugovorom, uprava donosi poslovnik jednoglasnom odlukom članova. Iako Zakonom nije ništa propisano, trebalo bi uzeti da poslovnik mora imati pisani oblik. Upute se inače mogu davati i usmenim putem, ali ovdje je riječ o tome da se neka pitanja trajno uređuju pa je nezamislivo da se to učini u usmenom obliku.³⁴

Promjena sastava uprave, pa čak i kada se mijenja cijela uprava, nema kao posljedicu da treba donijeti nov poslovnik. Ako ga donese uprava, riječ je o tome da ga je za svoje djelovanje donio organ društva, pa je poslovnik na snazi bez obzira na njegov sastav sve dok ga taj isti organ ne izmijeni, odnosno dok novi poslovnik ne donese taj ili drugi organ društva koji je za to ovlašten. To je posljedica činjenice da je riječ o društvu kapitala u kojemu radnje poduzete od organa nisu individualno poduzete radnje članova tog organa pa je logično da na njih ne može ni utjecati promjena u osobnom sastavu tog organa bez obzira na to što organ mora poslovnik donijeti jednoglasnom odlukom svojih članova.

c) Odnos uprave i drugih organa pri vođenju poslova društva

Odnos uprave i drugih organa društva, kada je riječ o vođenju poslova društva, određen je položajem koji uprava ima u društvu. Za razliku od uprave dioničkog društva, iako je riječ o istim ovlastima pri vođenju tih poslova, uprava društva s ograničenom odgovornošću nema samostalan položaj, jer je ograničena hijerarhijskim položajem organa u društvu.

Posljedica toga je da je odnos uprave u vođenju poslova društva i ostalih organa društva bitno drukčiji nego što je to u dioničkom društvu. Kada društvo ima nadzorni odbor, društvenim se ugovorom može predvidjeti, a tako mogu odlučiti i skupština i nadzorni odbor, da se za pojedine radnje uprave traži

³⁴ Vidi u Schneidera, U. H., o. c. u bilj. 3, str. 1388-1390.

suglasnost nadzornog odbora, pa je taj organ u vezi s tim u istom položaju kao nadzorni odbor dioničkog društva. Isto se pravo može dati i skupštini društva. Nadzorni odbor ima pravo imenovanja članova uprave ako mu skupština društva to pravo daje i ono ne proizlazi iz Zakona, kao što je s nadzornim odborom dioničkog društva. Nadzorni odbor je ovlašten na davanje obveznih uputa. Kod društva s ograničenom odgovornošću nije, naime, provedena tako stroga podjela nadležnosti među organima društva kao što je to s organima dioničkog društva.

Za upravu društva s ograničenom odgovornošću bitno je da mora postupati po uputama skupštine (članova društva) i nadzornog odbora te poštovati ograničenja postavljena društvenim ugovorom (vidi čl. 427. st. 1. Zakona). Upute mogu biti općenite naravi, ali i o sasvim konkretnim pitanjima. Zakon ne daje pravo davanja uputa članu društva, ali mu se to pravo kao posebno pravo člana može dati društvenim ugovorom. Nije li mu takvo pravo dano, on ga ne može imati ni onda kada ima većinu u društvu. Skupština mora, naime, prije davanja upute o tome donijeti odluku za koju je, ako nije drukčije određeno u društvenom ugovoru, dovoljna obična većina glasova. Iako je i za upravu društva s ograničenom odgovornošću propisano da djeluje na vlastitu odgovornost (čl. 422. st. 2. Zakona), iz okolnosti da se glede članova uprave primjenjuje vrlo liberalan režim opoziva njihova imenovanja (razlika prema upravi dioničkog društva jer se za opoziv ne traži važan razlog ako to nije određeno društvenim ugovorom) proizlazi da ona nema onako samostalan položaj kao uprava dioničkog društva i da su zbog toga za nju upute obvezne, i to ne samo one glede zastupanja, kako bi to na prvi pogled izgledalo na temelju citirane odredbe Zakona, nego i u svim pitanjima vođenja poslova društva.

Pravo davanja uputa i obveza da se po njima postupa služi provođenju poslovne politike poduzeća koje vodi društvo i oživotvorenju djelovanja skupštine (članova) društva u vođenju poslova društva, o čemu je već bilo riječi. Skupština daje upute prema svom nahođenju i tada djeluje kao organ, a ne kao skup pojedinih članova društva. U protivnom bi se dogodilo da bi član kojega su drugi članovi preglasali provodio poslovnu politiku koja nije prihvaćena. Skupština može ovlastiti neko drugo tijelo u društvu za davanje uputa, primjerice savjetodavni odbor, kolegij, vijeće i sl. Nadzorni odbor to pravo ima već na temelju Zakona. Uprava nije dužna postupiti po protuzakonitim uputama, jer su one ništave, ali mora postupiti po odlukama skupštine koje su pobjodne, ali još nisu pobijane. Uprava je dužna postupiti po odlukama skupštine dok one postoje. Ako je jasno stavljeno na znanje da će se odluka pobijati, uprava mora prema okolnostima ocijeniti je li u interesu društva da postupi po uputama ili da ih ne slijedi. Smatra li uprava da upute nisu svrhovite, mora o tome izvijestiti skupštinu, iznijeti svoje sumnje i tražiti daljnje upute.³⁵

³⁵ Fischer, R., Lutter, M., Hommelhoff, P., GmbH-Gesetz Kommentar, Köln, 1995, str. 436; Meyer-Landrut, J., Miller, G., Niehus, R. J., o. c. u bilj. 24, str. 423–424; Schneider, U. H., o. c.

Tako uprava nije dužna postupiti po uputama koje su u suprotnosti s javnopravnim obvezama članova uprave, primjerice ako bi se njihovim provođenjem povrijedili propisi o zaštiti okoliša, antikartelni propisi ili porezne obveze. Isto je ako bi se postupanjem po uputama povrijedili prisilnopravni propisi građanskog prava, prisilnopravni propisi prava društava kao, primjerice, postupanje protivno obvezi da se predloži otvaranje stečajnog postupka, poduzimanje radnji koje bi s velikom vjerojatnošću društvu prouzročile štetu ili značile prikrivenu isplatu članovima društva kada im se inače nešto ne smije isplatiti i sl.³⁶

Obveza je članova uprave ne samo da aktivno djeluju u interesu društva nego i da se prema njemu lojalno ponašaju, što svakako obuhvaća i lojalno postupanje u odnosu prema drugim organima društva. Iz toga proizlazi njihova obveza da ne iskorištavaju svoj položaj u društvu u vlastitom interesu i za osobno bogaćenje.³⁷ To je u Zakonu izraženo u nekoliko njegovih rješenja (primjerice potrebom posebnog odobrenja za davanje kredita članovima uprave i drugim osobama navedenim u Zakonu), a posebno jako u zabrani članovima uprave da konkuriraju društvu.

3. Vođenje poslova u javnom trgovačkom društvu

a) Pravo i obveza vođenja poslova društva

Javno trgovačko društvo nema organe, nego u njemu djeluju neposredno njegovi članovi. Svaki član društva ima pravo i obvezu voditi poslove društva (čl. 78. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima), tj. poduzimati sve radnje koje se redovito poduzimaju u poslovanju društva (čl. 81. st. 1. Zakona). On je prema tome na temelju zakona ovlašten voditi te poslove pa se za to ne traži nikakvo postavljenje ili posebno davanje ovlasti nekom odlukom članova, određenjem u društvenom ugovoru i sl. S članom društva ne sklapa se ni neki poseban ugovor kojim preuzima obvezu vođenja poslova društva i stječe na temelju toga neka prava. Samom činjenicom da je netko član društva pripada mu i spomenuta ovlast. Jedino ako ga se želi isključiti od vođenja poslova društva, o tome se mora donijeti posebna odluka. Za to vrijedi što i za ortake u ortaštvu. Pri tome jedino valja imati na umu da se za razliku od ortaštva ovdje

u bilj. 3, str. 1644, s time da ističe kako u slučaju da je odluka skupštine o davanju upute pobojna nema obveze da je se provede, iako je odluka valjana, ali da uprava mora računati s time da može biti pobijena pa je mora provesti samo onda ako može opravdano računati s time da se odluka neće pobijati.

³⁶ Za te i druge primjere vidi Schneider, U. H., o. c. u bilj. 3, str. 1385-1386.

³⁷ Schneider, U. H., o. c. u bilj. 3, str. 1649-1650.

vode poslovi za društvo pravnu osobu, a ne za sve članove društva koji djeluju zajednički.

Vođenje poslova društva obuhvaća obavljanje redovitih i izvanrednih poslova u vođenju poduzeća, ali ne i poslova kojima se zadire u temelj društva. Poslovi koji se odnose na odnose među članovima društva i prema društvu, postavljanje i izmjenu tih odnosa i cilja društva ne smatraju se vođenjem poslova društva. Primjer onoga što ne potpada pod vođenje poslova društva jesu izmjene i dopune društvenog ugovora, odlučivanje o preoblikovanju društva i njegovu prestanku, povećanju uloga, oduzimanju ovlasti za vođenje poslova i za zastupanje, primanju novog člana u društvo, isključenju člana iz društva, obračunavanju i određivanju otpremnine članu koji je istupio iz društva ili je iz njega isključen, davanju suglasnosti za prijenos udjela, raspolaganju poduzećem društva, prestrukturiranju društva, financijskim izvješćima koje pripreme članovi ovlašteni za vođenje poslova i sl.³⁸ Riječ je o poslovima koji se smatraju temeljnima za društvo. O tome odlučuju svi članovi društva jednoglasno, ako nije u društvenom ugovoru predviđeno da to čine nekom tamo određenom većinom glasova.

Riječ je o vlastitom pravu člana društva da vodi poslove društva koje on sam ostvaruje. Ako je riječ o članu koji je pravna osoba, za nju to čini njezin zastupnik, a ako je član fizička osoba bez poslovne sposobnosti ili mu je ona ograničena, za njega će to činiti njegov zakonski zastupnik. Nalazi li se član društva u stečajju, u njegovo ime to će činiti stečajni upravitelj. Ako je riječ o članu u likvidaciji, radnje vođenja poslova u društvu obavljat će likvidator(i). No, te osobe to čine u ime člana društva pa se njihove radnje u vođenju poslova smatraju radnjama člana društva. U kaznenopravnom smislu osobama koje vode poslove društva u takvim slučajevima valja smatrati zakonskog zastupnika, stečajnog upravitelja i likvidatora.

Iz obveze na lojalno postupanje prema članovima društva i prema društvu proizlazi i zakonska obveza člana da vodi poslove društva. Obveza je strogo osobna i član se za njezino ispunjenje ne bi mogao poslužiti opunomoćenikom, osim ako je to predviđeno društvenim ugovorom ili ako bi se s time suglasili svi članovi društva, a moguće je da o tome odluče i većinom glasova koja bi za to bila predviđena društvenim ugovorom. Takav opunomoćenik time ne stječe osobno pravo vođenja poslova, jer ono pripada samo članu društva, nego on to pravo ostvaruje u ime člana.³⁹ On o tome nema ugovor s društvom, nego je u obveznom odnosu s članom društva u čije ime djeluje.

Od toga valja razlikovati povjeravanje nekome da obavi određene poslove od strane člana koji vodi poslove društva. Takvi poslovi mogu biti i rukovođenje

³⁸ V. o tome pobliže Hopt, K. J., u: Baumbach, A., Duden, K., *Handelsgesetzbuch*, München, 2000, str. 478; Ditzfurth, H., u: Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Bd. I, München, 1995, str. 880-881.

³⁹ Ditzfurth, H., o. c. u bilj. 38, str. 883; Hopt, K. J., o. c. u bilj. 38, str. 479-480.

nekim dijelom poslova u društvu, primjerice vođenje nekog odjela, odsjeka, službe, pogona, podružnice i sl., ali ne i vođenje poslova društva. Vođenje poslova društva znači vođenje poduzeća koje pripada društvu, a to neminovno zahtijeva podjelu poslova i angažiranje osoblja koje u poduzeću radi povjerene mu poslove. Takve su osobe u radnom odnosu s društvom ili su angažirane za obavljanje određenih poslova na temelju nekog drugog ugovora, primjerice po ugovoru o djelu.⁴⁰ One ne obavljaju poslove na temelju članstva u društvu, jer nisu njegovi članovi. Nije isključena ni mogućnost da se u društvu zaposli i neki od članova koji ne vodi poslove društva, nego rad u društvu (njegovu poduzeću) obavlja na temelju ugovora o radu ili nekog drugog ugovora. Tada to ne čini u okviru svoga članskog prava i obveze za vođenje poslova društva i za to ima pravo na naknadu kao i svaka druga osoba kojoj je na temelju posebnog pravnog odnosa, radnopravnog ili obveznog, ali ne i članskog, društvo dužno platiti naknadu za obavljene posao.

b) Način vođenja poslova

Zakon predviđa da poslove društva vode: a) član društva pojedinačno, b) više određenih članova društva ili c) svi članovi društva. Društvenim se ugovorom određuje tko je ovlašten i na koji način voditi poslove društva.

1. Pravilo je da je član društva ovlašten voditi poslove društva pojedinačno. Takva ovlast proizlazi iz Zakona (čl. 78., st. 2. i čl. 79., st. 1. Zakona). To će biti:

- a) kada u društvenom ugovoru nije ništa rečeno o tome tko vodi poslove društva pa ih je ovlašten sam voditi svaki član društva ili kada je u tom ugovoru samo određeno da poslove vode svi članovi društva, u kojem su slučaju također ostali članovi od toga isključeni (čl. 79., st. 1. Zakona);
- b) kada je društvenim ugovorom određeno da je poslove društva ovlašten voditi samo točno određeni član društva, u kojem su slučaju ostali članovi od toga isključeni (čl. 78., st. 2. Zakona);
- c) kada je društvenim ugovorom određeno da poslove društva vode samo točno određeni članovi društva pa ih je ovlašten sam voditi svaki od tih članova, a svi su ostali članovi od toga isključeni (čl. 79., st. 1. Zakona).

Takvo rješenje suprotno je onome predviđenom za ortaštvo. Tamo se, ako nije drukčije uređeno društvenim ugovorom, za vođenje poslova ortaštva zahtijeva suglasnost svih ortaka. Zajedničko vođenje poslova je pravilo, a pojedinačno iznimka. U javnom trgovačkom društvu pojedinačno je vođenje poslova pravilo, a zajedničko, svih ili samo nekih članova, iznimka koja mora biti utvrđena društvenim ugovorom. Razlog za to treba tražiti u različitom

⁴⁰ V. Ditfurth, H., *ibidem*; Hopt, K. J., *ibidem*.

području korištenja spomenutim dvama društvima. Javno trgovačko društvo je trgovac i vodi poduzeće, što kod ortaštva može, a i ne mora biti slučaj, jer se to društvo koristi na vrlo širokom području koje ne mora biti gospodarsko. Zato je u ortaštvu lakše zajedničko djelovanje svih ortaka, gdje brzina donošenja odluka u pravilu nije presudna. Elastičnost mogućih rješenja pak omogućuje da se društvenim ugovorom predvidi i takav način vođenja poslova koji ne zahtijeva djelovanje svih članova, kada to zahtijeva narav djelovanja ortaštva.

Vođenje poduzeća, što je slučaj kod vođenja poslova javnog trgovačkog društva, zahtijeva nasuprot tome brzo reagiranje na poslovne događaje koji ne trpe odgađanja radi dogovaranja članova. Zato se kao pravilo određuje pojedinačno vođenje poslova, ali se ne isključuje mogućnost da se društvenim ugovorom ne predvidi nešto drugo.

Spomenuto rješenje zahtijeva od svakog člana društva, koji je na neki od spomenutih načina ovlašten sam voditi poslove društva, da poduzima sve što je potrebno da bi se ti poslovi vodili bez obzira na to ima li mogućnosti da se dogovara s ostalim članovima društva. To proizlazi iz njegove obveze na lojalno postupanje prema društvu i drugim članovima društva i obveze da u ispunjenju te svoje obveze prema društvu postupa s pažnjom urednog i savjesnog gospodarstvenika.

Zakonom se ipak od vođenja poslova društva u potpunosti ne isključuju članovi koji su ovlašteni za vođenje poslova, iako je svaki od tako ovlaštenih članova ovlašten sam voditi te poslove. Svakom od preostalih članova društva, ovlaštenih za vođenje poslova, Zakon daje pravo protivljenja poduzimanju neke radnje u vođenju poslova društva. Usprotivi li se neki od tih članova poduzimanju neke radnje u vođenju poslova društva, takva se radnja ne može poduzeti (čl. 79., st. 1). Riječ je o pojedinačnom pravu veta ostalih članova ovlaštenih za vođenje poslova društva, jer svi članovi ovlašteni voditi poslove imaju jednako pravo da to čine, a samo praktične potrebe zahtijevaju da to može činiti svaki od njih samostalno. Stoga je ostalima i dano pravo da zaustave poduzimanje radnje. Tu nije riječ o sprječavanju da se donese poslovodna odluka, jer nju donosi član društva sam, nego o zaustavljanju njezine provedbe, ne može se provesti radnja o kojoj je član donio odluku. Tako se može postići učinak kao da se poslovi vode zajednički, s time da se ubrza poduzimanje radnji vođenja tih poslova.

Protivljenje poduzimanju neke radnje također je radnja vođenja poslova društva pa bi ga morali izjaviti svi članovi društva koji su ovlašteni samo skupno voditi poslove društva.⁴¹ Zato i to treba uzeti u obzir pri određenju odgovorne osobe. Skupna ovlast zahtijeva zajedničko djelovanje pa stoga i davanje izjava kojima se ostvaruje vođenje poslova društva. Sloboda uređenja unutarnjih odnosa u društvu omogućuje i da se društvenim ugovorom odrede područja na

⁴¹ Ditfurth, H., o. c. u bilj. 38, str. 891.

kojima pojedini članovi vode poslove društva. U tom bi slučaju član društva mogao izjaviti protivljenje samo za poduzimanje neke radnje na onom području djelovanja na kome je ovlašten voditi poslove.⁴² Nema li takvog ograničenja, svaki bi član ovlašten za vođenje poslova društva mogao izjaviti protivljenje svakoj radnji drugog člana bez obzira na to u koje područje vođenja poslova ulazi. Protivljenje nije moguće u pogledu radnji kojima član društva ostvaruje neko svoje člansko pravo koje nije vođenje poslova društva, primjerice pravo glasa, ustajanje tužbom protiv drugog člana društva, pravo na obaviještenost i sl.⁴³ Protivljenje se mora izjaviti protiv točno određene radnje i nije dopušteno općenito protiv svih radnji člana društva. No, pri tome ne treba ići predaleko, nego se mora dopustiti i protivljenje određenoj vrsti poslova ili obavljanju poslova na određenom području ili poslovanju s određenim osobama, ali se ne bi smjelo dopustiti protivljenje poslovima za koje prijeti opasnost od ogađanja.⁴⁴

Član društva ovlašten za vođenje poslova dužan je izjaviti protivljenje kada to zahtijeva pažnja urednog i savjesnog gospodarstvenika. Naime, tu nije riječ o nekom njegovu pravu kojim se koristi u svom interesu, nego i obvezi da vodi poslove u interesu društva. Zato je njegova dužnost usprotiviti se poduzimanju svake radnje vođenja poslova društva za koju prosudbom urednog i savjesnog gospodarstvenika procijeni da je štetna za društvo. Ne bi se mogao protiviti poduzimanju radnje koja je prijeko potrebna društvu, primjerice da bi se postupilo po nekom zahtjevu javnopravne naravi.⁴⁵ S druge strane član koji vodi poslove društva i namjerava poduzeti neku radnju mora omogućiti ostalim članovima koji su ovlašteni voditi poslove da budu obaviješteni o svemu što je važno za to da budu pravodobno upućeni u poslove koji se za društvo vode.

Protivljenje je očitovanje volje koje mora prispjeti članu društva koji namjerava poduzeti neku radnju. Za to se ne traži neki poseban oblik pa ga se može izjaviti i na konkludentan način, primjerice poduzimanjem radnje suprotne onoj koju član društva namjerava poduzeti. Pri tome je bitno da drugi član društva sazna da je takva radnja poduzeta. Uz protivljenje bi se morali navesti i razlozi zbog kojih se to čini kako bi se moglo ocijeniti je li protivljenje opravdano. No, izostanak razloga ne bi mogao imati kao učinak nevaljanost protivljenja. Zakon, naime, ne zahtijeva da se mora dati razlog protivljenju. Jedino ako bi se društvenim ugovorom propisala obveza navođenja razloga i odredilo da protivljenje za koje nije naveden razlog ne bi bilo valjano, navođenje razloga bilo bi uvijek valjanom protivljenju.

Iz odredbe čl. 79., st. 1. Zakona proizlazi da bi protivljenje moralo biti priopćeno članu društva prije nego što poduzme namjeravanu radnju, jer Zakon

⁴² Ditfurth, H., ibidem.

⁴³ Ditfurth, H., ibidem.

⁴⁴ Ditfurth, H., o. c. u bilj. 38, str. 891-892.

⁴⁵ Ditfurth, H., o. c. u bilj. 38, str. 892.

govori o tome da se u slučaju protivljenja radnja ne može poduzeti. Posljedica toga bila bi da zakašnjelo protivljenje nema učinak na radnju koja je već poduzeta. Ostaje, međutim, uvijek odgovornost člana društva koji je radnju poduzeo ako bi se ona pokazala štetnom za društvo. No, to nema veze s protivljenjem, nego općenito s odgovornošću za vođenje poslova društva.

Član društva ovlašten za vođenje poslova ne bi mogao izjaviti protivljenje za poduzimanje neke radnje drugog takvog člana, ako je radnju unaprijed odobrio ili se odrekao protivljenja, osim ako bi se nakon toga promijenile prilike u odnosu prema onima kada se odrekao protivljenja pa bi to opravdalo da ga ipak izjavi.⁴⁶

Ako je izjavljeno protivljenje, namjeravana se radnja ne smije poduzeti. Poduzme li je član društva usprkos tome, odgovara društvu za naknadu štete, a to može biti i važan razlog za oduzimanje ovlasti za vođenje poslova društva, pa i za isključenje člana iz društva. Radnja poduzeta prema trećima (primjerice sklapanje ugovora) jest valjana, jer se treće osobe pouzdaju u ovlast za zastupanje društva. Iznimka bi bila kada bi se radnja poduzela prema nekome tko je član društva ili prema trećoj osobi koja zna za protivljenje i usprkos tome zlonamjerno djeluje zajedno s članom društva na poduzimanju radnje.⁴⁷ Tada bi, naime, bila riječ o koluziji.

Član društva kojem je izjavljeno protivljenje ili društvo mogu ustati s tužbom protiv onoga tko je izjavio protivljenje i tražiti da sud utvrdi kako ono nije opravdano, a ako postoji opasnost od ponavljanja, da mu zabrani protivljenje u pogledu točno određenih radnji. Član društva koji je izjavio protivljenje može ustati s tužbom protiv društva i člana kome je izjavio protivljenje i tražiti da se utvrdi kako je protivljenje bilo opravdano, a može tražiti i izdavanje privremene mjere kojom se zabranjuje poduzimanje namjeravane radnje na koju je izjavio protivljenje.⁴⁸

Zakon propisuje dvije iznimke kada član ovlašten za vođenje poslova društva ne može sam poduzeti radnju posloводства. To je poduzimanje izvanrednih poslova i davanje prokure.

Izvanredni poslovi su oni koji se takvima smatraju s obzirom na njihovu narav, vrstu i sadržaj prema okolnostima u konkretnom društvu i onima u kojima ono djeluje u neko određeno vrijeme, primjerice promjena organizacije poslovanja (proizvodnje, prodaje, nabave i sl.), sudjelovanje udjelima u drugim društvima, investicije ili cilj, primjerice sklapanje nekog posla izvan predmeta poslovanja društva. To su poslovi koji sadržajem, ciljem, značajem ili rizikom prelaze uobičajeni okvir poduzeća koje vodi društvo.⁴⁹ Primjeri takvih poslova

⁴⁶ Ditfurth, H., o. c. u bilj. 38, str. 894-895.

⁴⁷ Ditfurth, H., o. c. u bilj. 38, str. 895.

⁴⁸ Ditfurth, H., ibidem; Hopt, K. J., o. c. u bilj. 38, str. 484.

⁴⁹ Hopt, K. J., o. c. u bilj. 38, str. 486. Vidi i odluke njemačkih sudova navedene u: Riegger, B. – Weipert, L., *Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts*, Bd. 2, München, 1991, str. 157.

bili bi moguće opasni poslovi s obzirom na njihov predmet, opseg, vrijeme i uvjete pod kojima se poduzimaju, građenje ako to nije predmet poslovanja društva, osnivanje podružnice, nadmetanje u prodaji ili kupnji nekretnine, sklapanje ugovora o tajnom društvu. To mogu biti i slučajevi u kojima dolazi do sukoba interesa s članom društva koji vodi poslove društva, primjerice kada se sklapa posao s društvom u kojem ima udio takav član u mjeri da u njemu može ostvarivati utjecaj.⁵⁰

Za poduzimanje izvanrednih poslova zahtijeva se suglasnost svih članova društva (čl. 81., st. 2. Zakona), a ne samo onih koji su ovlašteni voditi njegove poslove. Riječ je o poslovima kojima se može znatnije angažirati njihova odgovornost za obveze društva, pa je i logično da moraju za njih dati suglasnost. Za davanje suglasnosti nije propisan poseban oblik pa ju je moguće dati i na konkludentan način, primjerice zajedničkim poduzimanjem radnje, znanjem za radnju i neizjavljivanjem protivljenja, odricanjem od protivljenja za poduzimanje neke određene radnje. Suglasnost bi trebalo dati unaprijed, ali se to može učiniti i naknadno. Radnja poduzeta bez spomenute suglasnosti svih članova ne bi bila valjana, ali samo u unutarnjim odnosima u društvu. Prema trećima to ograničenje ne bi bilo valjano, osim u slučaju koluzije.

Zakon izričito propisuje da je za davanje prokure potrebna suglasnost svih članova društva ovlaštenih za vođenje njegovih poslova, osim ako bi postojala opasnost od odgađanja (čl. 81., st. 3). To je propisano usprkos tome što davanje prokure zapravo spada u obavljanje redovitih poslova u poslovodstvu društva. No, kako je riječ o velikim ovlastima u zastupanju društva kojima se preuzimaju i obveze društva prema trećima za koje odgovaraju njegovi članovi, Zakonom je propisano da o davanju prokure moraju odlučiti svi članovi društva ovlašteni za vođenje poslova. No, na temelju dobivene suglasnosti, pravnu radnju davanja prokure poduzima prema van onaj član društva koji je ovlašten za zastupanje, a ako je predviđeno skupno zastupanje, tada zajedno svi članovi koji su ovlašteni skupno zastupati društvo. Takav član je ovlašten i sklopiti ugovor s prokuristom, za što mu nije potrebna suglasnost drugih članova ovlaštenih za vođenje poslova, jer se ona traži samo za davanje prokure. No, svaki član ovlašten dati prokuru može je sam opozvati, bez obzira na to je li ovlašten dati je sam ili zajedno s nekim drugim članom.

Opasnost od odgađanja davanja prokure postoji kada s obzirom na okolnosti slučaja društvo ne može biti valjano zastupano u nekom poslu, a to nije moguće učiniti na drugi način nego davanjem prokure, pa zbog toga postoji opasnost da se neće na vrijeme poduzeti neka radnja zbog čega društvu prijeti šteta. Očito je da su to sasvim iznimni slučajevi, jer je gotovo uvijek moguće dati posebnu, pa i opću ili pak trgovačku punomoć nekome tko treba poduzeti neku radnju, a za to nije potrebna suglasnost ostalih članova društva ovlaštenih za

⁵⁰ Spomenute i druge primjere navodi Hopt, ibidem.

vođenje njegovih poslova. Član društva ovlašten za zastupanje tada mora nakon davanja prokure o tome obavijestiti ostale članove ovlaštene voditi poslove društva i tražiti njihovu suglasnost. Ne dobije li je, mora opozvati danu prokuru. Mogao bi je doduše opet i dati, ali bi registarski sud mogao odbiti upis takve prokure u sudski registar ako utvrdi da je ponovno davanje prokure očito protivno obvezama člana da postupa u interesu društva.⁵¹ To će sud moći ocijeniti prema okolnostima slučaja, posebno s obzirom na prijašnje davanje i opoziv prokure.

2. Društvenim se ugovorom može odrediti da članovi društva ovlaštene voditi njegove poslove to mogu činiti samo zajedno (skupno). Tada je za poduzimanje svakog posla potrebna suglasnost svih članova ovlaštenih voditi poslove društva, osim kada je riječ o poduzimanju radnje za koju postoji opasnost od odgađanja (čl. 79., st. 2. Zakona). O takvoj je opasnosti riječ kada prijeti da se zakasni s nekom radnjom zbog čega društvu može nastati šteta, pod čime se smatra i izmakla korist. Tada se radnja može poduzeti a da se za to ne dobije suglasnost svih članova ovlaštenih da na spomenuti način vode poslove društva.

Takvo rješenje mora biti izričito predviđeno društvenim ugovorom, u protivnom ovlaštene osobe za vođenje poslova to mogu činiti pojedinačno. Zajednička (skupna) ovlast za vođenje poslova može se kombinirati s ostalim ovlastima, tako da samo određeni članovi mogu voditi poslove samo zajedno (skupno), a drugi pojedinačno. To se može kombinirati i u pogledu poduzimanja pojedinih mjera vođenja poslova društva pa se za neke može odrediti da se mogu poduzimati samo zajedno, a za ostale pojedinačno. U tome je ostavljena puna sloboda ugovaranja.

Suglasnost se može izjaviti na bilo koji način, pa i konkludentno. Bitno je da očitovanje volje o tome prisprije članu društva koji poduzima radnju vođenja poslova. Suglasnost se može dati za određene radnje ili vrstu određenih radnji, bitno je da se zna na što se odnosi. Moglo bi ju se opozvati, ako se nakon što je suglasnost dana toliko promijene prilike da je opoziv opravdan.⁵² Članovi društva pri tome moraju postupati pažnjom urednog i savjesnog gospodarstvenika i dati suglasnost kada je to u interesu društva. U društvenom se ugovoru može odrediti i potreba da se svi članovi koji vode poslove društva prvo moraju međusobno posavjetovati, a nakon toga nekom određenom većinom odlučiti o poduzimanju neke mjere.⁵³ Tada nije riječ o zajedničkoj (skupnoj) ovlasti za vođenje poslova društva.

3. Društvenim se ugovorom može povjeriti vođenje poslova društva većem broju njegovih članova, ali tako da se točno odrede područja njihova djelovanja. To se može podijeliti po zemljopisnim područjima ili po djelatnostima odnosno

⁵¹ Hopt, K. J., o. c. u bilj. 38, str. 487.

⁵² Ditfurth, H., o. c. u bilj. 38, str. 897.

⁵³ V. o tome Ditfurth, H., ibidem.

područjima rada. O prvome je riječ kada se odredi da će neki član društva voditi poslove u nekoj podružnici, na nekom zemljopisnom području (gradu, regiji, zemlji, dijelu svijeta). Drugo je slučaj kada se među članove podijele ovlasti vođenja poslova po djelatnostima koje društvo obavlja u okviru predmeta poslovanja (građevinarstvo, turizam, trgovina, neka proizvodnja i sl.) ili pak po pojedinim područjima rada (financije, prodaja, nabava, proizvodnja, personalna pitanja i sl.).

Ako je o takvoj podjeli riječ, član društva kome je povjereno vođenje poslova na nekom zemljopisnom području ne bi se mogao protiviti poduzimanju radnje nekog drugog člana na drugom području za koje nije nadležan, niti obavljanju djelatnosti za koje nije nadležan odnosno području rada za koje nije ovlašten voditi poslove društva. On bi to mogao samo onda kada bi on bio jedan od više članova koji su ovlašteni voditi poslove na nekom području, u okviru obavljanja neke djelatnosti ili na nekom području rada. To je posljedica činjenice da je protivljenje moguće samo u okviru vlastitih ovlasti za vođenje poslova društva.

U slučaju stvarne podjele ovlasti na neki od spomenutih načina, ali ne društvenim ugovorom nego prešutnim djelovanjem, to ne vezuje članove i ne isključuje pravo protivljenja radnjama nekog člana društva, a i ne isključuje njihovu odgovornost za vođenje poslova društva. Podijele li članovi međusobnim dogovorom poslove u vođenju društva, a da to ne bude predviđeno društvenim ugovorom, to bi moglo utjecati na njihovu odgovornost i mogućnost da jedan drugoga nadzire u obavljanju posla samo ako to opravdavaju posebne okolnosti.⁵⁴

Autonomija u uređenju odnosa u javnom trgovačkom društvu omogućuje da se društvenim ugovorom predvidi u društvu i neko posebno tijelo kome se mogu dati i neke ovlasti u vezi s vođenjem poslova društva. To primjerice može biti kolegij, savjet, odbor, vijeće, a moglo bi ga se nazvati i nadzornim odborom. U njemu mogu biti osobe koje nisu članovi društva. Predvidi li ga se u društvenom ugovoru, mora se odrediti njegov sastav, kako se postaje članom tog tijela, a kako prestaje, kako ono djeluje i kakve su mu ovlasti u društvu.

Takvo tijelo nije organ društva, jer javno trgovačko društvo nema organe, ali mu se može dati savjetodavna, nadzorna ili neka druga funkcija u društvu. Društvenim se ugovorom može predvidjeti i da spomenuto tijelo rješava stanja u kojima se članovi koji vode poslove društva ne mogu složiti o nekom pitanju pa zbog toga dolazi do zastoja u vođenju poslova društva.

Sloboda uređenja odnosa u društvu omogućuje da se i na drugi način odstupi od dispozitivnih rješenja koja predviđa Zakon. Tako su moguće razne kombinacije kao što su, primjerice, isključenje ili ograničenje mogućnosti da član društva ovlašten za vođenje poslova društva izjavi protivljenje poduzimanju neke poslovodne radnje od strane drugog člana, da neki članovi moraju radnje

⁵⁴ Ditfurth, H., o. c. u bilj. 38, str. 898.

poduzimati zajedno, a neki to mogu činiti pojedinačno, odlučivanje većinom glasova s različitim većinama za pojedina pitanja, poduzimanje nekih radnji zajedno s prokuristom i sl.

4. Vođenje poslova u komanditnom društvu

Komanditno društvo nema organe, nego u njemu njegovi članovi djeluju neposredno kao i u javnom trgovačkom društvu. Najveća razlika u položaju komplementara i komanditora u komanditnom društvu očituje se u pravu na vođenje poslova društva. To je pravo po Zakonu o trgovačkim društvima dano komplementarima, a komanditori su isključeni iz vođenja poslova društva. Zato se u engleskom pravnom nazivlju za komanditora koriste izrazi *sleeping partner* ili *dormant partner* (spavajući ortak) koji najbolje izražavaju pravo stanje u vođenju poslova društva.

Komplementari imaju u vođenju poslova društva položaj kao i članovi u javnom trgovačkom društvu. Stoga u pogledu pojma vođenja poslova, ovlasti za njihovo vođenje, prava i obveza komplementara vrijedi ono što i za članove javnog trgovačkog društva pa se upućuje na ta izlaganja.

Za komanditore su za to mjerodavne odredbe čl. 136. Zakona po kojima oni nisu ovlašteni upravljati poslovima društva i ne mogu se suprotstaviti odlukama ni postupcima komplementara, osim onima koji se odnose ili se poduzimaju izvan granica redovitog poslovanja društva. No, sloboda uređenja odnosa između članova društva društvenim ugovorom omogućuje da položaj komanditora u tome bude i drukčiji (čl. 135. Zakona). Odredbe Zakona o vođenju poslova društva nisu prisilne naravi pa nisu ni ograničenje slobodi ugovaranja o tom pitanju (čl. 135., st. 2. Zakona).

Takvo rješenje za suprotstavljanje poduzimanju poslova koji prelaze granice redovitog poslovanja odgovara temeljnoj ideji o vođenju poslova javnog trgovačkog društva kada je riječ o takvim poslovima. Zakonom je, naime, propisano da je za poduzimanje radnji koje prelaze okvir redovitog poslovanja potrebna suglasnost svih članova društva (čl. 82., st. 1). Ta se odredba na temelju čl. 132. Zakona primjenjuje i na komanditno društvo. Tamo je propisano da se odredbe Zakona o javnom trgovačkom društvu primjenjuju i na komanditno društvo, ako drukčije nije riješeno propisima o komanditnom društvu. Odredbom čl. 136., st. 2. samo se uređuje pravo komanditora da se može usprotiviti onome što poduzima komplementar kada je riječ o poslovima koji prelaze okvir redovitog poslovanja, a to je samo izraz onoga što je obuhvaćeno njegovim pravom da odlučuje o tim poslovima. Njome se ne dira u spomenuto rješenje Zakona o odlučivanju o takvim poslovima.

Stoga su komplementari dužni u donošenju odluka koje prelaze okvir redovitog poslovanja i za poduzimanje takvih radnji zahtijevati od komanditora

da o tome odluče zajedno s komplementarima. Učine li to bez toga, čine povredu obveze koja proizlazi iz Zakona, postupaju protivno obvezi na lojalno postupanje prema društvu i drugim članovima društva pa bi svaki komanditor mogao ustati s tužbom sudu s negatornim tužbenim zahtjevom kojim se zahtijeva od komplementara da ne poduzme takvu radnju.⁵⁵ No, to pravilo jest pravilo unutarnjeg društva i nema učinka prema trećima, osim u slučaju koluzije, tj. kada dolazi do zloupotrebe ovlasti za zastupanje.⁵⁶

S druge strane obveza je komanditora da daje suglasnost kada je to u interesu društva, jer ni on u tome ne može postupati proizvoljno. Stoga svaki član društva može protiv njega ustati s tužbom (*actio pro socio*) i tražiti da se suglasi s poslom koji treba poduzeti, što ne isključuje ni postavljanje zahtjeva s naslova naknade štete ako bi ona bila društvu počinjena time što komanditor nije dao suglasnost kada je ona bila u interesu društva. Uskraćujući davanje suglasnosti kada je ona u interesu društva, komanditor postupa protivno obvezi na lojalno postupanje prema društvu i ostalim članovima društva, što je osnova za podizanje tužbe.

U vođenje poslova društva u kojem sudjeluju i komanditori spada utvrđivanje financijskih izvješća i odlučivanje o upotrebi dobiti te pokriću gubitka društva. Pripreme radnje za to obavljaju komplementari, angažirajući pritom, ako je to potrebno, i vanjske stručnjake, ali odlučivanje o tome nije redoviti posao u kome ne bi mogli sudjelovati komanditori ako im takvo sudjelovanje ne bi bilo omogućeno društvenim ugovorom.⁵⁷

Društvenim se ugovorom mogu ovlasti komanditora u vođenju poslova suziti i proširiti. To dopušta dispozitivna narav odredbi čl. 136. Zakona. U tome je sloboda ugovornog uređenja tih pitanja ogranična općim ograničenjem slobode ugovaranja propisanim u čl. 10. Zakona o obveznim odnosima sa sankcijama propisanim u čl. 103. tog zakona.

Tako su, primjerice, moguća suženja ovlasti u području vođenja poslova društva time da se isključi pravo odlučivanja komanditora o izvanrednim pitanjima vođenja poslova društva, isključi pravo protivljenja poduzimanju takvih radnji i poslova, isključenje ili ograničenje predvidi samo za pojedinačno točno određene takve poslove, predvidi donošenje odluka nekom većinom glasova, isključi ili ograniči pravo samo nekih komanditora, ovlasti u vezi s time prenesu na neko tijelo društva, primjerice kolegij, vijeće, savjet, zahtijeva da sve komanditore u tome zastupa jedna osoba. Granica tome temeljna su pitanja položaja komanditora u društvu.⁵⁸

⁵⁵ Schmidt, K., o. c. u bilj. 6, str. 1537; Wirth, G., o. c. u bilj. 2, str. 158-159.

⁵⁶ O koluziji v. Barbić, J., o. c. u bilj. 1, str. 408, 437.

⁵⁷ V. o tome Schmidt, K., o. c. u bilj. 6, str. 1538; Hopt, K. J., o. c. u bilj. 38, str. 656-657.

⁵⁸ Hopt, K. J., o. c. u bilj. 38, str. 657; Wirth, G., o. c. u bilj. 2, str. 162.

Društvenim se ugovorom komanditorima mogu proširiti ovlasti vođenja poslova društva u odnosu na ono što je o vođenju poslova propisano Zakonom. Tako se svima ili samo nekima od njih mogu dati ovlasti za vođenje poslova društva uz isključenje komplementara ili kao ovlast koja postoji uz onu koju imaju komplementari. Samo davanje ovlasti komanditorima još nema značaj isključenja komplementara iz ovlasti vođenja poslova društva, jer im ona pripada po zakonu, pa bi je trebalo društvenim ugovorom isključiti želi li se vođenje poslova u društvu povjeriti samo komanditorima ili nekome od njih.⁵⁹ Pritom se može odrediti i kako komanditori međusobno djeluju kada im je povjereno vođenje poslova društva. Društvenim se ugovorom može komanditore ovlastiti i samo na davanje uputa komplementarima koji vode poslove društva pa predvidjeti i način kako ih komanditori daju, pojedinačno, donošenjem odluka o tome i na koji način i sl. Ta se ovlast može dati svima ili samo nekima od njih. Kada je komanditorima dana neka ovlast u vođenju poslova društva, rad na tome smatra se njihovim doprinosom ostvarenju zajedničkog cilja.⁶⁰ No, to ne isključuje mogućnost da se društvenim ugovorom ne predvidi da se taj posao posebno honorira, a može se odrediti da je tu riječ o ulogu komanditora čiju bi vrijednost u tom slučaju trebalo izraziti u novcu.⁶¹ Za eventualne naknade komanditorima za obavljeni posao, kada je to predviđeno društvenim ugovorom, vrijedi ono što i za komplementare.

Samom činjenicom što je komanditorima dana ovlast za vođenje poslova društva ne nastaje i njihova odgovornost za obveze društva prema njegovim vjerovnicima. U tome oni imaju položaj komanditora kakav je propisan Zakonom na koji ne mogu utjecati ovlasti dodijeljene komanditorima društvenim ugovorom. Prema tome odgovarat će kao i svaki drugi komanditor, tj. samo do visine neuplaćenog uloga u društvo. Za njihovu neograničenu odgovornost moraju biti ispunjene druge pretpostavke, na što ne utječe samo okolnost vođenja poslova društva. No, moguće je da komanditor zlorabiti svoju ovlast u društvu i okolnost da po Zakonu ne odgovara za njegove obveze. Tada bi odgovarao za obveze po čl. 10., st. 3. Zakona. Prema društvu odgovara kao i komplementar.

U obavljanju ovlasti vođenja poslova društva komanditori moraju postupati u skladu s obvezom na postupanje s dužnom pažnjom i obvezom na lojalno postupanje prema društvu i drugim članovima društva. Pritom valja napomenuti da što je intenzivniji angažman komanditora u vođenju poslova društva, to je veća njihova obveza na lojalno postupanje u društvu, posebice u pogledu zabrane da konkuriraju društvu. Za to vrijedi ono što i za komplementare. To je logična posljedica činjenice da komanditori tada u društvu čine ono što je Zakonom

⁵⁹ Hopt, K. J., *ibidem*; Wirth, G., *ibidem*.

⁶⁰ Hopt, K. J. *ibidem*.

⁶¹ Hopt, K. J., o. c. u bilj. 38, str. 658.

propisano kao ovlast komplementara i da dolaze do informacija do kojih inače ne bi došli, pa u tome zapravo imaju prava komplementara koja bi tada trebala slijediti i njihove članske obveze.

Dobivanje ovlasti danih društvenim ugovorom komanditorima se može oduzeti onako kako je određeno tim ugovorom. U protivnom bi za to bila potrebna tužba kojom se to traži ako postoji važan razlog za oduzimanje te ovlasti (čl. 82. u vezi s čl. 132. Zakona). Za to vrijedi ono što je o tome rečeno za oduzimanje ovlasti za vođenje poslova članovima javnog trgovačkog društva, pa se upućuje na ta izlaganja. Riječ je o tome da su komanditorima društvenim ugovorom zapravo dana posebna članska prava koja im po Zakonu ne pripadaju pa bi im se, ako drukčije nije određeno društvenim ugovorom (primjerice odlučivanjem onako kako se odlučuje o izmjeni tog ugovora), mogla oduzeti samo na tako kvalificirani način.

5. Vođenje poslova u gospodarskom interesnom udruženju

Uprava je organ gospodarskog interesnog udruženja koji vodi poslove udruženja. Iako se na gospodarsko interesno udruženje podredno primjenjuju odredbe o javnom trgovačkom društvu, kada je riječ o vođenju poslova udruženja, valja imati na umu razlike koje proizlaze iz toga što u javnom trgovačkom društvu poslove vode članovi društva, a u gospodarskom interesnom udruženju uprava kao organ udruženja te da u udruženju zbog toga nema razlikovanja redovitih i izvanrednih poslova, kada je u pitanju poduzimanje radnji oko njihova obavljanja. Zakon inače ne uređuje što se sve smatra vođenjem poslova udruženja niti određuje kako to članovi uprave čine. U tome je članovima udruženja prepuštena sloboda da to uredi društvenim ugovorom onako kako smatraju da je za konkretno udruženje najbolje.

Članovi udruženja mogu društvenim ugovorom postavljati interna ograničenja koja ne vrijede prema trećima. Tako mogu predvidjeti, slično rješenju u društvu s ograničenom odgovornošću, da članovi uprave za poduzimanje određenih pravnih radnji ili za donošenje nekih odluka moraju zatražiti suglasnost članova udruženja koji djeluju zajedno pa u vezi s time postaviti isti pravni režim kao i u spomenutom društvu, posebice u pogledu obveze postupanja po dobivenim uputama.⁶² Članovi društva mogu, naime, velikim dijelom utjecati na vođenje poslova društva određivanjem obveze članovima uprave da podnose izvještaje, traže suglasnosti i postupaju po dobivenim uputama, ali ne bi mogli na sebe preuzeti poslove zastupanja, kao vanjsku manifestaciju vođenja poslova, ni ovlast podnošenja prijave za upis u sudski registar, jer im

⁶² Za takvo pravno uređenje u društvu s ograničenom odgovornošću v. izlaganja o odnosima među organima u vezi s vođenjem poslova u društvu s ograničenom odgovornošću.

je ta ovlast dana Zakonom, niti na upravu prenijeti ono što spada u odlučivanje o temeljnim pitanjima udruženja, za što su samo oni nadležni.⁶³ S obzirom na sličnost položaja članova uprave u udruženju s onim u društvu s ograničenom odgovornošću, za obvezu postupanja po uputama članova udruženja koji djeluju zajedno trebalo bi vrijediti isto što i za takvu obvezu u društvu s ograničenom odgovornošću.⁶⁴

Zakon ne propisuje ništa o načinu rada članova uprave. Članovima udruženja prepušteno je da to urede društvenim ugovorom, pa i mogućim poslovnikom za rad članova uprave koji mogu donijeti, a mogu to prepustiti i članovima uprave odnosno nekom drugom organu koji odrede društvenim ugovorom. Pritom se mogu koristiti rješenjima koja smatraju korisnima. Po naravi stvari najbliža su ona koja vrijede za članove uprave društva s ograničenom odgovornošću pa bi ih članovi udruženja mogli preuzeti i u društvenom ugovoru.⁶⁵

IV. VOĐENJE POSLOVA U ZADRUGI

Iz Zakona o zadrugama proizlazi da je upravitelj odnosno uprava zadruga hijerarhijski najniži organ zadruga podređen skupštini i nadzornom odboru. Zakon propisuje mogućnost da zadruga ima: a) upravitelja, tj. fizičku osobu koja vodi njezine poslove ili b) upravu, tj. više fizičkih osoba koje kao organ vode te poslove. Što će se od toga u zadrugi primijeniti, ovisi o tome što je propisano pravilima zadruga.

Zakon o tom organu sadrži samo jedan članak i u njemu najprije propisuje da upravitelj odnosno uprava zastupa zadrugu i obavlja druge poslove utvrđene ugovorom o osnivanju, pravilima zadruga i zakonom. Iznenaduje da se Zakonom propisuje samo ovlast za zastupanje, a vođenje poslova zadruga se ne spominje, iako je zastupanje samo vanjska manifestacija vođenja poslova. Logičnije bi bilo da je upravitelju odnosno upravi stavljeno u nadležnost vođenje poslova zadruga pa da je uz to propisana ovlast za zastupanje, kao dio vođenja poslova, te kako to čini uprava s obzirom na to da se sastoji od najmanje dva člana. U svakom slučaju valja po naravi stvari poći od toga da, usprkos tome što se o tome u Zakonu ne govori, upravitelj odnosno uprava vodi poslove zadruga.⁶⁶

⁶³ Meyer-Landrut, A., Die Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung, Stuttgart, 1988, str. 52; Lentner, A. J., Das Gesellschaftsrecht der Europäischen wirtschaftlichen Interessenvereinigung, Baden-Baden, 1994, str. 108.

⁶⁴ Za to kao i za mogućnost odstupanja od dobivenih uputa u društvu s ograničenom odgovornošću v. izlaganja o vođenju poslova u društvu s ograničenom odgovornošću.

⁶⁵ O načinu rada članova uprave društva s ograničenom odgovornošću v. izlaganja o vođenju poslova u društvu s ograničenom odgovornošću.

⁶⁶ O tome što spada pod vođenje poslova v. ono što je rečeno o pojmu vođenja poslova u javnom trgovačkom društvu, a to vrijedi i za zadrugu.

Kako u Zakonu nema odredbe o tome da upravitelj odnosno uprava vodi poslove zadruge samostalno, iz hijerarhijskog odnosa među organima zadruge i okolnosti da se za opoziv ne propisuje potreba postojanja važnog razloga proizlazi njihova vezanost uputama skupštine i nadzornog odbora. Ta se vezanost može spriječiti samo tako da se pravilima zadruge propiše da je nema te da se za opoziv zahtijeva važan razlog. Time bi se položaj upravitelja odnosno uprave približio položaju uprave u dioničkom društvu, ali se to u praksi ne može očekivati s obzirom na veliku razliku između strukture tog društva i zadruge te njihovih uloga u gospodarstvu.

Zakonom je propisano da upravitelj odnosno član uprave ne može biti ujedno i član nadzornog odbora, ali mora biti nazočan na sjednicama tog odbora bez prava odlučivanja (čl. 17, st. 3).

Upravitelja odnosno članove uprave bira i opoziva skupština zadruge (čl. 11. st. 3. podst. 2). Pravilima se to ne bi moglo dati u nadležnost nadzornom odboru, ali bi se moglo, primjerice, propisati da nadzorni odbor ima pravo predlaganja upravitelja odnosno članova uprave, da skupština prije odlučivanja mora saslušati mišljenje tog organa i sl.

Trajanje mandata upravitelja odnosno članova uprave propisuje se pravilima zadruge. Ako se to tamo ne učini, Zakon propisuje mandat od četiri godine (čl. 17. st. 2). Zakon doduše govori da se to određuje ugovorom o osnivanju i pravilima zadruge, ali se to s obzirom na rečeno o odnosu tog ugovora i pravila svodi na pravila zadruge. To je uostalom i logično.

U Zakonu nema odredbi kako vode poslove članovi uprave ako ih je više. Zato se to pitanje mora riješiti pravilima zadruge. U protivnom može doći do teškoća. Uzor za to mogu, primjerice, biti rješenja Zakona o trgovačkim društvima o upravi društava kapitala.⁶⁷

V. VOĐENJE POSLOVA U UDRUZI

Udruga u pravilu ima tijelo koje vodi njezine poslove. Obično je to upravni odbor. Za naziv tog tijela mjerodavan je statut - može se nazvati i uprava, predsjedništvo udruge i sl. Ovdje se koristi najčešće upotrebljavani naziv upravni odbor. Postojanje takvog tijela ovisi o statutu kojim se mora odrediti i koliko ima članova, koji su u pravilu članovi udruge. Zakon, naime, u čl. 6. st. 1. propisuje da članovi udruge imaju svoje predstavnike u tijelima udruge, ali to još ne znači da ti predstavnici i sami moraju biti članovi udruge. U praksi to obično jesu članovi udruge.

⁶⁷ V. o tome pobliže u: Barbić, J., Pravo društava, knjiga druga: Društva kapitala, Zagreb, 2001, str. 367 i sl. za upravu dioničkog društva i str. 935 i sl. za upravu društva s ograničenom odgovornošću.

Statutom se mora odrediti tko bira članove upravnog odbora. U pravilu je to skupština, ali se može odrediti i da to čine članovi udruge izvan skupštine glasovanjem kao na izborima - to se zbog složenosti pitanja koja tada treba riješiti statutom ne preporučuje. U statutu valja odrediti i koliko traje mandat članovima upravnog odbora te može li se i koliko puta uzastopce ili uopće nekoga ponovno izabrati u taj odbor. Uz to valja odrediti i tko njime predsjedava. To može biti po položaju predsjednik udruge, ako ga ona ima, ili se može propisati da na prvoj sjednici nakon izbora članovi upravnog odbora između sebe izabiru predsjednika i njegova zamjenika odnosno samo zamjenika, ako je predsjednik udruge po položaju i predsjednik tog odbora. Tada treba odrediti i koliko je glasova potrebno za izbor predsjednika i njegova zamjenika.

Upravni odbor je zapravo najvažnije tijelo za djelovanje udruge pa se u statutima obično propisuje da:

- a) predlaže skupštini donošenje i izmjenu svih općih akata udruge,
- b) brine se o izvršavanju odluka skupštine,
- c) izvještava skupštinu najmanje jednom godišnje o svom radu i djelovanju udruge,
- d) saziva skupštinu udruge,
- e) utvrđuje prijedlog financijskog plana i završnog računa,
- f) odlučuje o visini članarine, iako se to često stavlja i u nadležnost skupštine,
- g) odlučuje o promjeni adrese udruge,
- h) brine se o obavještavanju članova udruge i javnosti,
- i) donosi odluke o korištenju i raspolaganju imovinom udruge,
- j) obavlja sve druge poslove koje mu povjeri skupština ili koji statutom ili zakonom nisu dani u nadležnost nekom drugom tijelu udruge.

Statutom se mora odrediti kada se održavaju sjednice odbora, primjerice tako da se propiše kako se one održavaju po potrebi, ali najmanje svako nekoliko vremena određenog statutom (jednom mjesečno, tromjesečno i sl.). Mora se propisati i tko ih saziva - gotovo beziznimno predsjednik ili njegov zamjenik ako je predsjednik u tome spriječen, kako se to čini - primjerice pisanim pozivom, što taj poziv mora sadržavati (dnevni red, priloge i sl.), kada se mora zakazati sjednica - primjerice ako to zatraže najmanje dva člana odbora, a ako ne postupi po njihovu traženju u nekom roku, primjerice od osam dana, da su spomenuti predlagatelji ovlašteni sami sazvati sjednicu.

Kvorum za podobnost odlučivanja ili za održavanje sjednice propisuje se statutom, primjerice da upravni odbor može odlučivati ili uopće zasjedati ako je na sjednici nazočno više od polovine članova odbora. Može se predvidjeti da se, ne usprotivi li se tome nijedan član upravnog odbora, sjednica može održati i kada je nazočan manji broj članova od propisanog, s time da odsutni članovi glasuju o predloženim odlukama pisanim putem dostavljajući svoj glas predsjedavajućem na toj sjednici. Uz to je korisno odrediti da je, suglase li se o

takvom načinu donošenja odluke svi članovi upravnog odbora, moguće i donošenje odluka bez održavanja sjednice pisanim putem. Članovi upravnog odbora tada pisanim putem dostavljaju svoj glas predsjedniku.

Statut mora sadržavati i odredbe o većini kojom upravni odbor donosi odluke. Obično je to većina glasova svih članova odbora, ali se može propisati i neka druga većina, pa i različite većine za donošenje različitih odluka, što se obično ne čini. U pravilu svaki član odbora ima jedan glas. Može se odrediti i da je u slučaju podijeljenih glasova odlučno kako je glasovao predsjednik ili predsjedavajući na toj sjednici. Moguće je predvidjeti i pravo veta predsjednika ili nekog člana odbora. No, tada se mora odrediti i što se dalje događa, naime, mora li se i u kojem roku ponovno odlučivati o tome pitanju ili ga se iznosi pred skupštinu pa kada se tako odluči, da pravo veta više nije moguće. Pravo veta je zapravo zaustavljanje primjene neke odluke, a ne sprječavanje da se odluka donese.

Statutom se mora predvidjeti i pravo žalbe člana udruge protiv odluke upravnog odbora kada je ona pojedinačni akt koji se tiče člana udruge i tko odlučuje o žalbi. U pravilu će to biti skupština kao tijelo nadređeno upravnom odboru. Mora se predvidjeti i u kojem se roku žalba mora podnijeti, primjerice u roku od petnaest dana od primitka njezina pisanog otpavka, zatim kako se žalba izjavljuje, primjerice u pisanom obliku, što se u njoj mora navesti, primjerice razlozi i obrazloženje.

U statutima se obično propisuju i razlozi zbog kojih se može razriješiti članove upravnog odbora i prije isteka mandata na koji su izabrani. Tu vrijedi ono što je rečeno za predsjednika udruge.

Članovi upravnog odbora dužni su postupati kao dobri domaćini i za svoj rad odgovaraju udruzi, pa i za time eventualno počinjenu štetu. Za to odgovaraju po općim pravilima o odgovornosti za štetu, pa i kad o tome nije ništa propisano u statutu.

VI. VOĐENJE POSLOVA U USTANOVU

Ravnatelj je organ ustanove koji vodi njezine poslove. Iako ustanova ima upravno vijeće koje donosi značajne odluke u ustanovi, pa i neke važne na području vođenja njezinih poslova, ravnatelja treba smatrati osobom koja vodi poslove ustanove. To je uostalom propisano u čl. 37. st. 2. i 6. Zakona o ustanovama. Po tim odredbama ravnatelj organizira i vodi rad i poslovanje ustanove, vodi stručni rad ustanove, odgovoran je za zakonitost njezina rada i za njezin stručni rad. No, s obzirom na opseg rada, zakonom ili aktom o osnivanju ustanove može se odrediti da su poslovodna funkcija i funkcija vođenja stručnog rada ustanove razdvojeni. To je, primjerice, učinjeno Zakonom o zdravstvenom osiguranju za ustanove u području zdravstva, Zakonom o

znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju za znanstvene i znanstveno-nastavne ustanove i dr. Za pitanje tko je odgovorna osoba u ustanovi važno je, međutim, tko obavlja poslovodnu funkciju.

Upravno vijeće obavlja neke funkcije koje spadaju u područje vođenja poslova ustanove. Tako ono donosi program rada i razvoja ustanove, nadzire njihovo izvršavanje, odlučuje o financijskom planu i godišnjem obračunu, predlaže osnivaču promjenu djelatnosti ustanove, daje osnivaču i ravnatelju ustanove prijedloge i mišljenja o pojedinim pitanjima. No, vođenje tekućeg poslovanja uvijek je u rukama ravnatelja koji u okviru organiziranja tog posla povjerava obavljanje konkretnih poslova određenim fizičkim osobama, daje im za to potrebne upute i nadzire njihov rad.

Ne osniva li se u nekoj ustanovi upravno vijeće, kao što je to primjerice s ustanovama na području visokog školstva, ravnatelj ima sva prava i ovlasti koje inače ima upravno vijeće, ako nekim zakonom nije drukčije određeno. U tom slučaju iz ovlasti mu se ne izuzima ni ono što inače radi upravno vijeće.

VII. VOĐENJE POSLOVA U JEDINICI LOKALNE I PODRUČNE (REGIONALNE) SAMOUPRAVE

Prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi jedinice lokalne samouprave su općine i gradovi, a jedinice područne (regionalne) samouprave su županije (čl. 3. st. 1. i 2). Svi su oni pravne osobe (čl. 9). Osnivaju se zakonom (čl. 3. st. 3), a zakonom su između ostaloga uređeni i njihovo ustrojstvo, djelokrug i način rada njihovih tijela (čl. 1).

Za određenje odgovorne osobe u tim pravnim osobama mora se uzeti u obzir nekoliko odredbi Zakona. U tim je, naime, pravnim osobama podjela poslova uređena Zakonom i u skladu s time njihovim statutom i drugim općim aktima. Poslove tih jedinica vode njihova izvršna tijela. U općini su to općinski načelnik i općinsko poglavarstvo, u gradu gradonačelnik i gradsko poglavarstvo, a u županiji župan i županijsko poglavarstvo (čl. 39). Oni obavljaju poslove utvrđene statutom općine, grada odnosno županije u skladu sa zakonom (čl. 42. st. 4. Zakona). Načelnik, gradonačelnik odnosno župan mogu u skladu sa statutom povjeriti obavljanje određenih poslova iz svoga djelokruga nekom od svojih zamjenika koji se pri obavljanju povjerenih mu poslova dužan pridržavati uputa osobe koja mu je povjerila obavljanje tih poslova. Time, međutim, ne prestaje odgovornost načelnika, gradonačelnika odnosno župana za obavljanje tako povjerenih poslova (čl. 43. st. 2. Zakona), ali to ne isključuje odgovornost zamjenika. Po Zakonu (čl. 43. st. 1) općinskog načelnika, gradonačelnika odnosno župana zamjenjuje u slučaju njihove duže odsutnosti ili drugih razloga spriječenosti jedan od njihovih zamjenika koje sami odrede.

Članovi poglavarstva mogu biti zaduženi za jedno ili više određenih područja iz djelokruga lokalne odnosno područne (regionalne) samouprave (čl. 46. st.

2). Kada je riječ o obavljanju poslova državne uprave koji su prenijeti u djelokrug općine, grada, odnosno županije, Zakon propisuje da su za njihovo obavljanje središnjim tijelima državne uprave odgovorni općinski načelnik, gradonačelnik odnosno župan (čl. 42. st. 2. Zakona).

Za obavljanje poslova iz samoupravnog djelokruga jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave kao i poslova državne uprave prenijetih na te jedinice one ustrojavaju upravna tijela, tj. upravne odjele i službe kojima upravljaju pročelnici (čl. 53. st. 1. i 4. Zakona). Ustrojstvo tih tijela uređuje se općim aktom jedinice lokalne odnosno područne (regionalne) samouprave u skladu sa statutom i zakonom. Pročelnike upravnih tijela imenuje poglavarstvo (čl. 53. st. 4. Zakona), što znači da im ono povjerava obavljanje poslova iz područja djelovanja pravne osobe. Ta upravna tijela u izvršavanju općih akata predstavničkog tijela donose pojedinačne akte kojima rješavaju o pravima, obvezama i pravnim interesima fizičkih i pravnih osoba (čl. 76. st. 1. Zakona). Općinski načelnik, gradonačelnik i župan osiguravaju izvršavanje općih akata predstavničkog tijela na način i u postupku propisanom statutom jedinice lokalne odnosno područne (regionalne) samouprave te obavljaju nadzor nad zakonitošću rada upravnih tijela koja obavljaju poslove iz samoupravnog djelokruga jedinice lokalne odnosno područne (regionalne) samouprave (čl. 74. Zakona).

Iz spomenutih odredbi proizlazi da poslove navedenih pravnih osoba vode načelnik, gradonačelnik odnosno župan te, pod prije spomenutim uvjetima, njihovi zamjenici i odgovarajuće poglavarstvo, a izvršavaju ih, u skladu s općim aktom, statutom jedinice i zakonom, upravna tijela na čijem je čelu pročelnik kojem poglavarstvo povjerava obavljanje poslova iz djelokruga tog tijela. Pročelnik organizira rad upravnog tijela, raspoređuje obavljanje poslova u njemu, daje upute i interno nadzire kako se ti poslovi obavljaju. Zakonitost rada tih tijela nadzire odgovarajući načelnik odnosno župan. U tom okviru valja, prema okolnostima svakog pojedinog slučaja, ubrojiti i odgovorne osobe u spomenutim pravnim osobama.

VIII. OSOBE OVLAŠTENE ODREDITI PREDSTAVNIKA PRAVNE OSOBE

1. Osnove ovlasti za određenje predstavnika pravne osobe i način određenja predstavnika

Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela u čl. 27. st. 3. propisuje da predstavnika okrivljene pravne osobe u kaznenom postupku određuje onaj organ pravne osobe ili određuju one osobe (osoba) koje su ovlaštene da je zastupaju, ali samo kada ovlast za zastupanje proizlazi iz:

- a) zakona,
- b) odluke nadležnog organa,

- c) statuta ili društvenog ugovora ili
- d) odluke organa pravne osobe.

Spomenute četiri osnove za zastupanje pravne osobe međusobno se isključuju. Dovoljno je da je organ ili neka osoba ovlaštena za zastupanje samo po jednoj od tih osnova. Predstavnik pravne osobe ne može odrediti osoba ovlaštena za zastupanje pravnim poslom. Tako ju ne može odrediti prokurist ni drugi opunomoćenik niti opunomoćenik po zaposlenju pa ma koliko bile velike njihove ovlasti za zastupanje pravne osobe.

Najčešće je ovlast za zastupanje određena zakonom, jer pravni poredak radi pravne sigurnosti uvijek propisuje tko je ovlašten zastupati pravnu osobu. Kada se zakonom dopušta da se osoba ovlaštena za zastupanje odredi statutom ili društvenim ugovorom odnosno pravilima pravne osobe, zakon uvijek propisuje rješenje koje sprječava da pravna osoba bude bez zastupnika, jer kad ga ne bi imala, ne bi mogla prema trećima ni izraziti svoju volju, pa slijedom toga niti sudjelovati u pravnim odnosima. Stoga ako, u okviru ovlasti propisane zakonom, u pravnoj osobi: a) nije određena osoba ovlaštena da je zastupa ili b) nije iskorištena zakonom propisana mogućnost da se ovlast nekog organa pravne osobe za zastupanje modificira njezinim konstitutivnim aktom, pravnu osobu zastupa organ ili osoba zakonom ovlaštena da je zastupa (ovisno o tome ima li ta osoba organe ili ne).

Da bi se odredilo tko je ovlašten zastupati pravnu osobu, a) valja poći od zakonom propisane ovlasti za zastupanje, b) utvrditi dopušta li zakon i koliko da se to pitanje uredi nekim aktom pravne osobe (statutom, društvenim ugovorom, pravilima, odlukom nekog organa ili osoba u pravnoj osobi) te konačno c) utvrditi je li takva mogućnost iskorištena. Pritom ne dolazi u obzir jedino da se takva ovlast daje pravnim poslom, iako je to moguće kada je riječ o tome da se nekoga ovlasti za zastupanje pravne osobe u pravnom prometu. Ovdje, međutim, nije riječ o ovlasti za zastupanje u pravnom prometu, nego o ovlasti zastupnika da odredi predstavnika pravne osobe, tj. onoga tko će je personificirati u kaznenom postupku.

Drugo je kako se nekome daje ovlast da bude predstavnikom pravne osobe. Ako je osoba koju spomenuti organ ili osoba (osobe) odredi da bude predstavnik pravne osobe ionako ovlaštena da je zastupa po nekoj od navedenih osnova (primjerice tako što je član uprave dioničkog društva koji je ionako po zakonu ovlašten zastupati pravnu osobu pa to može činiti i u postupcima pred sudom), za ovlast predstavljanja u kaznenom postupku dovoljna je odluka o određenju predstavnika koju donese onaj tko je ovlašten odrediti predstavnika pa će se njome predstavnik i legitimirati pred sudom. Riječ je, naime, o tome da predstavnik pravne osobe može biti samo jedna fizička osoba, a ne više njih, pa ako je više njih inače ovlašteno za zastupanje, one moraju odrediti jednu, i to nekoga između sebe ili bilo koga drugoga. Za predstavljanje u kaznenom postupku nije, naime, dovoljno to što je zakonom, pa tako i Zakonom o

trgovačkim društvima, propisano da je netko ovlašten zastupati pravnu osobu u sudskim postupcima. Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, naime, izričito propisuje tko mora odrediti predstavnika pravne osobe u kaznenom postupku.

Sudu će osobe ovlaštene za zastupanje, onako kako su inače ovlaštene izjaviti volju pravne osobe prema trećima, priopćiti odluku kojom određuju onoga koga pravna osoba ovlašćuje da bude njezin predstavnik tako da očituju volju kojom nekoga određuju da bude predstavnikom pravne osobe. Izjave li takvu volju, nema potrebe da prilažu i posebnu odluku o određenju predstavnika, jer je riječ o internom aktu koji prema trećima (sudu) priopćuju svojim očitovanjem volje bez obveze da iznose i na temelju čega to čine. Nije li očitovanje volje dano onako kako se po propisima mora dati (primjerice jer ga daje jedna osoba, iako po statutu, društvenom ugovoru odnosno pravilima to moraju učiniti zajedno barem dvije osobe ovlaštene za zastupanje), tek tada se javlja potreba da se utvrdi kakva je odluka donesena o tome tko treba biti predstavnikom pravne osobe.

Kada je jedna fizička osoba ovlaštena zastupati pravnu osobu, ona se jednostavno može pojaviti pred sudom, a da za to nije potrebna neka njezina posebna odluka, jer samim pojavljivanjem izražava svoju volju (volju zastupnika pravne osobe) da bude predstavnikom pravne osobe u kaznenom postupku. Odredi li se predstavnikom osoba koja inače nije ovlaštena za zastupanje pravne osobe po nekoj od spomenutih osnova, morat će joj se dati pisana punomoć kojom je pravna osoba ovlašćuje da u kaznenom postupku sudjeluje kao njezin predstavnik. Punomoć u ime pravne osobe daje onaj tko je inače ovlašten da je zastupa, osim - razumije se - njezina opunomoćenika. Punomoć kao očitovanje volje prema trećima daje se onako kako se i inače očituje volja pravne osobe, s time da Zakon propisuje obveznost pisanog oblika.

2. Osobe ovlaštene zastupati pravnu osobu na temelju zakona

a) Značaj i mjesto zakonskog određenja ovlasti za zastupanje

Za svaku se pravnu osobu zakonom propisuje tko ju je ovlašten zastupati. Zastupanje je samo onaj dio vođenja poslova društva kojim se djeluje prema trećima. Zato je i polazna točka za zakonsko određenje ovlasti za zastupanje pravne osobe da tu ovlast ima onaj tko je ovlašten voditi poslove pravne osobe, o čemu je već bilo riječi. Kako je poslovodstvo jedno od ključnih pitanja koja se moraju urediti zakonom, time se, uređujući to djelovanje, uređuje i zastupanje, s time da je nekada ovlast za to modificirana ovlast za vođenje poslova pravne osobe. Iako onaj tko je ovlašten za zastupanje društva crpi svoju ovlast neposredno iz zakona, odredba zakona nije dovoljna da bi neka osoba bila ovlaštena

zastupati društvo. Tome treba dodati i akt kojim se toj osobi određuje položaj u društvu iz kojega proizlazi njezina ovlast za zastupanje. Iznimka je kod trgovačkih društava osoba u kojima članovi društva svoju ovlast crpe neposredno iz zakona, s tim da je mogu modificirati društvenim ugovorom.

Zakonom se *in abstracto* propisuje da je svaki onaj tko u pravnoj osobi ima položaj određen zakonom ovlašten da je zastupa, ali se drugim aktom (statutom, društvenim ugovorom, odlukom nekog organa pravne osobe) određuje koja će osoba *in concreto* imati taj položaj i na temelju toga biti ovlaštena zastupati pravnu osobu. Tako se, primjerice, kod trgovačkih društava koje zastupaju njihovi članovi iz društvenog ugovora vidi tko je član društva, a kod društava koje zastupa organ iz odluke o izboru ili imenovanju neke osobe u taj organ tko je ona fizička osoba koja je ovlaštena poduzimati radnje zastupanja društva.

Premda zakon određuje tko je u pravnoj osobi ovlašten da je zastupa, to ne znači da ta osoba tu ovlast ne može i mijenjati. U tome se ne može postupati proizvoljno, nego samo u okviru koji postavlja zakon. Zakon je mjerodavan za ocjenu može li se statutom, društvenim ugovorom ili odlukom organa pravne osobe i u kojoj mjeri mijenjati ono što je za zastupanje pojedine pravne osobe uređeno zakonom. Glede toga se rješenja u propisima razlikuju. Tako se, ovisno o pravnoj osobi o kojoj je riječ, rješenje iz zakona:

- a) ne može promijeniti,
- b) može promijeniti tako da se nekoga isključi od zastupanja,
- c) može promijeniti tako da se pobliže odredi tko će od ovlaštenih osoba i kako djelovati u zastupanju pravne osobe,
- d) može promijeniti davanjem ovlasti za zastupanje pravne osobe osobi koja inače nije ovlaštena da je zastupa.

Osobe ovlaštene zakonom za zastupanje pravnih osoba upisuju se u sudski ili neki drugi odgovarajući registar. Time se trećima jasno stavlja do znanja tko je taj tko može za pravnu osobu davati pravno relevantna očitovanja volje. Iako je podatak upisan u registru oslonac za utvrđenje tko je ovlašten zastupati pravnu osobu, to prema okolnostima ne mora biti dovoljno da bi se sa sigurnošću moglo ući u pravne odnose s tom osobom koju pri tome zastupa osoba upisana u tom registru. Za ocjenu ovlasti za zastupanje u nekom konkretnom slučaju bitna je pravna narav upisa u sudskom ili drugom odgovarajućem registru.

Moguće je, naime, da se podaci upisani u tom registru razlikuju od stvarnog stanja. Do toga ne dolazi samo zbog propusta pravne osobe, nego je to moguće i onda kada ona poduzme sve što se od nje traži da promjene ovlasti za zastupanje upiše u sudski registar. Rok za podnošenje prijave za upis je 15 dana od dana kada nastane promjena koju treba upisati u sudski registar. Registarском sudu treba neko vrijeme da postupi po prijavi i u sudski registar upiše učinjenu promjenu. Za sve to vrijeme u registru su upisane osobe ovlaštene zastupati pravnu osobu koje ona više nije ovlastila da to čine. To otvara pitanje tko je ovlašten davati pravno relevantna očitovanja volje u ime pravne osobe: osoba

za koju je u sudskom registru upisano da ima tu ovlast, iako je pravna osoba odlučila da je više nema, ili osoba kojoj je pravna osoba dala takvu ovlast za zastupanje, ali ona još nije upisana u sudskom registru.

Upis ovlasti za zastupanje pravne osobe nije konstitutivne naravi. Netko primjerice postaje ili prestaje biti članom trgovačkog društva osoba ovlaštenim da ga zastupa i prije nego što se to upiše u sudski registar, tj. kada se ispune materijalnopravne pretpostavke za ulazak u društvo ili za izlazak iz društva. Imenovanje članom uprave trgovačkog društva kapitala valjano je i prije nego što se to upiše u sudski registar. Riječ je, naime, o pravnom poslu sklopljenom između društva i osobe koja se imenuje. Taj pravni posao nastaje odlukom o imenovanju i njezinim priopćenjem imenovanoj osobi te očitovanjem imenovane osobe društvu da prihvaća imenovanje, tj. kada se ispune obje spomenute pretpostavke. Od tada ili od vremena određenog u tim izjavama za početak obavljanja funkcije član uprave ima sve ovlasti u društvu obuhvaćene vođenjem poslova društva, u što ulazi i ovlast za zastupanje. Upis u sudski registar dolazi tek nakon toga. Prema okolnostima može proteći i dulje vrijeme dok se upis ne obavi. Društvo može, ako to želi, odrediti i da ovlasti imenovanog člana uprave počinju od dana upisa imenovanja u sudski registar. U tom slučaju nema razlike između stvarnog stanja i onog upisanog u sudskom registru.

U praksi najčešće nije tako, pa mandat imenovanoga člana uprave trgovačkog društva kapitala počinje prije nego što se njegovo imenovanje upiše u sudski registar. Kada bi upis imenovanoga člana uprave u sudski registar bio konstitutivne naravi, posljedica toga bila bi da društvo ne bi moglo valjano djelovati sve dok se ne obavi upis, jer nije riječ samo o ovlasti za zastupanje, nego i o obavljanju svih ostalih poslovnih ovlasti u društvu. Društvo bi tada do upisa imenovanja novih članova morala voditi uprava sastavljena od članova čije je imenovanje opozvano, koji nisu zainteresirani za vođenje poslova društva, pa taj posao mogu sabotirati ili ga voditi vrlo ležerno ne poduzimajući sve što je u interesu društva, čime mu mogu nanijeti štetu. Da upis u sudski registar nije konstitutivne naravi, vidi se i iz toga što prijavu za upis osnivanja društva u sudski registar podnosi uprava koju su članovi imenovali prije nego što je društvo upisano u sudskom registru, što znači da su ovlašteni zastupati pred-društvo, pa i djelovati u ime budućeg društva (između ostaloga i podnijeti prijavu za upis) prije nego što su upisani u sudskom registru.

Nema jednoznačnog odgovora na pitanje tko je u takvim okolnostima ovlašten zastupati društvo. Taj će odgovor ovisiti o tome je li treća osoba u dobroj vjeri glede stanja upisa u sudskom registru. Taj je registar javan (čl. 4. st. 1. Zakona o sudskom registru) i nitko se ne može pozivati na to da mu nisu poznati podaci koji su tamo upisani i koji su valjano objavljeni (čl. 66. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima). Treba naglasiti da za to nije dovoljno da je samo učinjen upis, nego da je i objavljen u javnom glasilu onako kako to čini registarski sud. Na stanje upisa u sudskom registru glede ovlasti za zastupanje

društva može se valjano pozvati samo onaj tko je u dobroj vjeri. Takva osoba, naime, ne može trpjeti štetu zbog toga što se glede podatka o tome tko je ovlašten zastupati društvo pouzdaje u stanje upisa u sudskom registru (čl. 66. st. 4. Zakona). Sklopi li stoga netko pravni posao s društvom koje zastupa osoba upisana u sudskom registru, posao će biti valjan i društvo mora dopustiti da njegovi pravni učinci djeluju bez obzira na to što je zastupniku oduzelo ovlast za zastupanje i dalo je drugoj osobi, ali to još nije upisano u sudskom registru. Dobra vjera se pretpostavlja, pa se mora uzeti da je treća osoba u dobroj vjeri dok se ne dokaže suprotno. Drugo je pitanje naknade štete koju društvo može tražiti od osobe upisane u sudskom registru koja je, nakon što više nije ovlaštena zastupati društvo, poduzela neku pravnu radnju u ime društva. No, to ne može utjecati na valjanost tako poduzete pravne radnje.

Od trećega se ne traži da provjerava stanje u sudskom registru, jer se može pozvati na to da ono odgovara stvarnom stanju. No, ako mu je bilo poznato (primjerice jer mu je bilo priopćeno da je opozvano imenovanje osobe ovlaštene zastupati društvo ili zna da je podnesena prijava za upis promjene ovlasti za zastupanje u sudski registar) da osoba upisana u sudskom registru više nije ovlaštena za zastupanje, treći više nije u dobroj vjeri glede spomenutog podatka upisanog u sudskom registru pa se ne može pozvati na stanje upisa u tom registru (čl. 66. st. 3. Zakona o trgovačkim društvima). Nije valjana pravna radnja koju prema njemu u ime društva poduzme osoba koja više nije ovlaštena zastupati društvo, ali čija ovlast još u sudskom registru nije promijenjena. Da bi pravna radnja bila bez pravnog učinka, trećemu se mora dokazati da je u vrijeme njezina poduzimanja znao da se stvarno stanje razlikuje od onoga upisanog u sudskom registru. Teret dokaza je na onome tko se na to poziva.

b) Tko je ovlašten zastupati pojedinu pravnu osobu

Zastupanje trgovačkih društava kapitala

Za društva kapitala, za razliku od društava osoba, bitno je obilježje da imaju organe, pa da i u zastupanju društva djeluje njegov organ, a ne članovi. Članovi društva prema okolnostima mogu biti i članovi organa, ali im članstvo u društvu ne daje poseban položaj u organu društva ovlaštenom za zastupanje. Iako neki članovi organa, glede ovlasti za zastupanje, mogu imati poseban položaj, oni to nemaju zbog toga što su članovi društva, nego što je tako određeno na zakonom propisani način.

Okolnost da za društvo djeluje organ otvara pitanje je li tu uopće riječ o zastupanju, jer organ ne djeluje u ime i za račun društva, nego djeluje kao društvo samo.⁶⁸ Organ pravne osobe djeluje kao *ego*, a ne kao *alter ego*, što je

⁶⁸ Vidjeti o tome поближе u: Schmidt, K., *Handelsrecht*, 4. izd., Köln, Berlin, Bonn, München, 1994, str. 465-466.

inače karakteristično za zastupanje. No, kada je riječ o pravnoj osobi, netko za nju mora dati pravno relevantna očitovanja volje, tj. mora djelovati prema trećima, a to kod društava kapitala prvenstveno radi njegov organ. Kod društava osoba koje su pravne osobe to, osim gospodarskog interesnog udruženja i zadruga, ne čini organ, nego zakonom propisani članovi, koji tada djeluju kao društvo, a ne kao netko izvan njega.

Prema našim propisima, a tako je i u poredbenom pravu, u svim se tim slučajevima govori o zastupanju (čl. 91. st. 1, čl. 132. i 142. st. 2, čl. 241. st. 1, čl. 426. st. 1. i čl. 605. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima, čl. 17. st. 1. Zakona o zadrugama i čl. 31. st. 2. t. 5. Zakona o sudskom registru). Treba, međutim, razlikovati je li netko ovlašten zastupati društvo na temelju zakona pa mu nije potreban neki drugi izvor za takvu ovlast ili to čini po nekoj drugoj osnovi. U prvom slučaju ovlaštenik za zastupanje djeluje kao organ ili, ako neki tip društva nema organe, kao član društva s ovlastima koje u društvima koja ga imaju ima organ. Kada nekome daje punomoć da zastupa društvo, time na nj ne prenosi svoje ovlasti organa ili člana u društvu, nego ga pravnim poslom ovlašćuje da zastupa društvo, ali samo kao *alter ego* društva. Zakonom se, dakle, određuje osoba koja je prva ovlaštena izjavljivati za društvo pravno relevantna očitovanja volje, pa i ona kojima u ime društva ovlašćuje druge da zastupaju društvo. Bez zakonom propisane ovlasti za zastupanje nije moguće djelovanje društva, ona je usko vezana uz postojanja pravne osobe i temelj je za ulazak u pravne odnose u koje društvo ulazi, promjenu i prestanak tih odnosa, za sudjelovanje u sudskim i arbitražnim postupcima te postupcima kod državnih organa i sl. To vrijedi i onda kada društvo zastupaju drugi zastupnici, jer oni u pravilu svoju ovlast za zastupanje crpe iz ovlasti onoga tko je zakonom ovlašten zastupati društvo.

Dioničko društvo zastupa uprava (čl. 241. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima). Kada je posebno Zakonom propisano, to društvo zastupaju nadzorni odbor i likvidatori.

U dioničkom društvu položaj organa ne temelji se na hijerarhiji. Zakonom se propisuju nadležnosti pojedinih organa pa ih oni iz njega izvode, a ne jedan od drugoga. Svaki od njih je, uz manje iznimke, jedini ovlašten samostalno činiti ono za što je ovlašten zakonom. Kako je zastupanje poduzimanje pravnih radnji prema trećima, nije riječ o zastupanju kada jedan organ djeluje prema drugome. To je djelovanje unutar iste pravne osobe, a ne među različitim pravnim subjektima.

a) Uprava je ovlaštena zastupati društvo u svim stvarima, ako zakonom u pojedinom slučaju nije izričito drukčije propisano. Zakon propisuje mogućnost da uprava ima jednog ili više članova. Ako ih je više, oni kao uprava djeluju skupno. Takvo je rješenje propisano Zakonom (čl. 241. st. 2), ali se njime dopušta da se statutom odnosno odlukom nadzornog odbora, ako je za to ovlašten statutom, odredi i drukčije. Nije li na spomenuti način određeno drukčije i upiše li

se više članova uprave u sudski registar, treba poći od toga da su ovlašteni djelovati samo skupno, kako je to propisano Zakonom.

Skupna ovlast za zastupanje može se ostvariti davanjem zajedničkog očitovanja volje članova uprave, davanjem odvojenih, ali istoznačnih očitovanja, očitovanjem volje koje daje jedan član uprave, a da se ostali s time naknadno suglase. Ako je jedan član uprave zbog nekog razloga spriječen u obavljanju radnje zastupanja, ta se radnja ne može poduzeti dok se i on ne uključi u njezino poduzimanje. Prestane li netko konačno biti članom uprave opozivom ili zbog nekog drugog razloga prestanka njegova mandata u upravi, ostali članovi uprave imaju ovlast zastupati društvo. No, to neće biti moguće ako broj članova uprave padne ispod onoga koji je određen statutom ili odlukom nadzornog odbora kao potreban za zastupanje društva. Ostane li samo jedan član uprave, on je ovlašten zastupati društvo i to treba upisati u sudski registar. Ako je u statutu predviđeno da društvo mogu zastupati samo najmanje dva člana, a u upravi ostane samo jedan, uprava neće moći zastupati društvo tako dugo dok se ne imenuje i drugi član⁶⁹.

Za razliku od spomenutih radnji aktivnog zastupanja, kod pasivnog zastupanja (primjerice opomena, prigovora, postavljanja rokova, obavijesti o manama, zahtjeva za plaćanjem) dovoljno je da treća osoba dade očitovanje volje i samo jednome od članova uprave pa da se smatra kako je to učinjeno prema društvu. Svako saznanje ili subjektivna pretpostavka koja se ostvari kod jednog člana uprave ima učinak za društvo bez obzira na to što se to nije ostvarilo i kod drugih članova. Stoga ako je jedan član nešto znao ili morao znati, smatra se da je to znalo ili moralo znati društvo.

b) Nadzorni odbor je ovlašten zastupati društvo prema članovima uprave (čl. 268). Tu se ne radi o odnosima između dvaju organa društva, nego o odnosima između društva i osoba koje čine jedan organ (upravu), dakle o odnosima između različitih pravnih subjekata. Kako je uprava po Zakonu ovlaštena voditi poslove društva, pa u okviru toga i zastupati ga, ona to po naravi stvari ne može činiti kada su u pitanju odnosi društva s njezinim članovima (primjerice sklapanje ugovora kojim se uređuju odnosi članova uprave i društva, u sporovima koje društvo vodi s nekim od članova uprave, davanje očitovanja volje društva prema članovima uprave kao što je priopćavanje imenovanja, opoziva imenovanja i sl.). Ne može se očekivati da bi uprava postupala uvijek u interesu društva kada bi ga zastupala prema nekome od svojih članova. To je posebice slučaj s upravom koja ima samo jednog člana, jer bi se na obje strane tada našla ista osoba, jednom kao strana u pravnom odnosu, kao adresat očitovanja volje društva i sl., a drugi put kao zastupnik

⁶⁹ Wiesner, G., u: Hoffman-Becking, M., M., Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Bd. 4, Aktiengesellschaft, München, 1988, str. 182-183; Hüffer, U., Aktiengesetz, 1993, str. 335.

društva. Nije mnogo bolje ni kada uprava ima više članova, jer ne treba zanemariti mogućnost utjecaja člana uprave o čijim se interesima radi na ostale članove tog organa.

Zakon o trgovačkim društvima na nekim mjestima daje ovlast nadzornom odboru da zastupa društvo u nekim posebnim pitanjima. Tako primjerice propisuje da svi članovi tog organa zajedno s članovima uprave podnose prijavu sudu za upis društva u sudski registar (čl. 186), da nadzorni odbor zajedno s upravom zastupa društvo u sporovima u povodu tužbe kojom se pobija neka odluka glavne skupštine, s time da u slučaju kada tužbu podigne uprava ili neki njezin član nadzorni odbor sam zastupa društvo, a nije ga ovlašten zastupati kada tužbu podigne nadzorni odbor ili neki njegov član (čl. 363. st. 2), da nadzorni odbor može podnijeti zahtjev sudu za imenovanje likvidatora (čl. 371. st. 3). Spomenuti slučajevi nisu relevantni za ovlast zastupanja koja se spominje u Zakonu o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela.

c) Društvo u likvidaciji zastupaju likvidatori (čl. 375. st. 1. Zakona). Za njih vrijedi ono što je rečeno za upravu društva i za ovlast zastupanja kada se uprava sastoji od više članova. Razlika je u tome što se ovlast zastupanja, kada društvo ima više likvidatora, može drukčije urediti, osim statutom i odlukom nadzornog odbora kada je na to ovlašten statutom, i odlukom suda, ako ih je on imenovao. Za razliku od uprave likvidator može biti i pravna osoba (čl. 371. st. 2. Zakona). S obzirom na takav položaj likvidatora propisano je da likvidaciju provode članovi uprave kao likvidatori, ako se statutom ili odlukom glavne skupštine likvidatorima ne imenuju druge osobe ili ako ih pod uvjetima propisanim zakonom ne imenuje sud.

Društvo s ograničenom odgovornošću također zastupa uprava (čl. 426. st. 1. Zakona). U slučajevima kada to Zakon izričito propisuje, društvo zastupaju nadzorni odbor, ako ga društvo ima, ili skupština i, u likvidaciji društva, likvidatori.

Iako u društvu s ograničenom odgovornošću, za razliku od dioničkog društva, postoji hijerarhijski odnos organa, to ne utječe na zakonom određenu ovlast za zastupanje društva. Tu vrijede gotovo ista rješenja kao i glede zastupanja dioničkog društva.

a) Za ovlast uprave da zastupa društvo vrijedi ono što je rečeno glede ovlasti uprave dioničkog društva. To se odnosi i na upravu koja ima više članova. Razlika je u tome da se zakonom određena ovlast uprave s više članova može drukčije urediti društvenim ugovorom, a ne statutom, jer ga društvo s ograničenom odgovornošću nema. Ako uprava ima više članova, društvenim se ugovorom mogu ovlasti za zastupanje urediti tako da se ne traži skupno zastupanje koje se primjenjuje kao supsidijarno rješenje. Jedino se ne može odrediti drukčije od onoga što je glede pasivnog zastupanja propisano u čl. 426. st. 4. Zakona o trgovačkim društvima, o čemu je već bilo riječi u izlaganjima o ovlasti uprave dioničkog društva.

Društvenim bi se ugovorom moglo odrediti da način zastupanja društva mogu odrediti skupština ili nadzorni odbor, ako ga društvo ima, ili se već u njemu može odrediti oblik zastupanja društva. Odredbu u Zakonu da se to drukčije može odrediti društvenim ugovorom valja tumačiti tako da bi se njime moglo za to ovlastiti i spomenute organe. Odredi li se u društvenom ugovoru način zastupanja, za svaku promjenu potrebno je izmijeniti i društveni ugovor.⁷⁰ Ovlasti li se skupština odnosno nadzorni odbor da odrede način zastupanja, za upis toga u sudski registar trebat će priložiti i odluku tog organa kojom se određuje način zastupanja. Bez ovlasti u društvenom ugovoru ti organi to ne bi mogli učiniti. Ako u društvenom ugovoru nije što drugo određeno, odluka skupštine o određivanju oblika zastupanja donosi se običnom većinom, tj. većinom danih glasova. Ne bi se, međutim, moglo prepustiti članovima uprave da sami odrede kako će zastupati društvo. Oni su ipak zakonom ovlašteni da ga zastupaju, pa su stoga i promjene u tome moguće samo onda i onako kako je to propisano zakonom.

b) Nadzorni odbor, ako ga društvo ima, zastupa društvo prema članovima uprave (čl. 268. u vezi s čl. 439. Zakona). Tu vrijedi ono što je rečeno glede takve ovlasti tog organa u dioničkom društvu. Taj organ zastupa društvo i u slučaju kada tužbu za utvrđenje ništavosti odluke skupštine podiže uprava ili netko od njezinih članova (čl. 448. st. 1. Zakona), ali ne i onda ako to čini neki od članova nadzornog odbora, u slučaju koji je glede pobijanja odluka skupštine naveden kod dioničkog društva (čl. 363. st. 2. u vezi s čl. 449. Zakona) te u podnošenju prijedloga sudu da imenuje likvidatore društva (čl. 471. st. 1. Zakona). Kao ni u pogledu dioničkog društva, ni ovdje spomenuta ovlast nadzornog odbora nije relevantna za određenje predstavnika društva u kaznenom postupku.

c) Skupština društva zastupa društvo prema članovima uprave ako društvo nema nadzorni odbor. To doduše nije propisano Zakonom, ali ta nadležnost tog organa proizlazi iz naravi stvari. Osim skupštine društvo u tom slučaju nema nijedan drugi organ koji bi mogao zastupati društvo prema članovima uprave. Uprava to ne bi mogla činiti iz razloga o kojima je bilo riječi u izlaganjima o zastupanju dioničkog društva prema članovima uprave. Operativno se to čini tako da na temelju odluke skupštine očitovanje volje u ime društva daje predsjednik skupštine ili netko koga skupština ovlasti da djeluje za nju i tako u ime društva. Za relevantnost ovlasti skupštine vrijedi ono što je rečeno i za ovlast nadzornog odbora.

d) Za ovlast likvidatora da zastupaju društvo u likvidaciji vrijedi ono što je o tome rečeno za dioničko društvo (čl. 375. u vezi s čl. 472. Zakona). Razlika je jedino u ovlasti da se nešto uredi statutom koji društvo s ograničenom

⁷⁰ Vidjeti u: Schneider, U. H., o. c. u bilj. 3, str. 1298; Fischer, R., Lutter, M., Hommelhoff, P., o. c. u bilj. 35, str. 309-310.

odgovornošću nema, pa se takva ovlast odnosi na društveni ugovor, i što ovlast nadzornog odbora dolazi u obzir samo ako ga društvo ima.

Za **društvo za uzajamno osiguranje** valja primijeniti ono što i za društvo s ograničenom odgovornošću. To proizlazi iz odgovarajuće primjene odredbi Zakona o trgovačkim društvima o društvu s ograničenom odgovornošću i na to društvo (čl. 25. st. 3. Zakona o osiguranju).

Zastupanje trgovačkih društava osoba

Zastupanje javnog trgovačkog društva uređuje se dijelom Zakona o trgovačkim društvima u kojemu se uređuju pravni odnosi članova tog društva s trećima (čl. 91. i sl.). Tu je, zapravo, riječ o odnosima društva s trećima u čemu sudjeluju i članovi društva kao zastupnici ili kao osobe koje odgovaraju za obveze društva. Iz razloga pravne sigurnosti isključeno je autonomno uređenje pitanja koja se uređuju tim dijelom Zakona, osim kada se to njime izričito dopušta. Društvenim se ugovorom može odstupiti od onoga što propisuje Zakon onda kada to on dopušta i u opsegu koji dopušta.

Društvo može zastupati svaki član društva i to može činiti pojedinačno (čl. 91. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima). Za to mu nije potrebna suradnja ostalih članova. To je neposredna posljedica temeljnog pravila da svaki član može voditi poslove društva. Kako je zastupanje vanjska manifestacija vođenja poslova društva, logično je da se za zastupanje primjenjuje isto pravilo. Razlika je, međutim, u tome što se radi odnosa prema trećima Zakonom ne dopuštaju odstupanja od općeg pravila koja su dopuštena kada je riječ o vođenju poslova društva kao internom odnosu u društvu. Tako ostali članovi nemaju pravo protivljenja radnjama zastupanja koje poduzme neki od članova društva. Kada bi se to dopustilo, posljedica bi bila pravna nesigurnost, jer treći ne bi znali jesu li sklopili valjani pravni posao pa bi se kredibilitet takvih društava doveo u pitanje. S druge strane to bi smanjilo elastičnost u sklapanju poslova i društva učinilo tromima. Jednom poduzeta radnja prema trećima je konačna, ako je učinjena u okviru ovlasti za zastupanje.

Ovlast za zastupanje vidi se iz sudskog registra u kojemu se upisuju osobe ovlaštene zastupati društvo. Zakon o sudskom registru, naime, propisuje da se u sudski registar upisuju osobe ovlaštene za zastupanje i njihove ovlasti te članovi društva (čl. 24. st. 2. t. 5. čl. 25. st. 1. i čl. 29). Iako to na prvi pogled izgleda proturječno, jer se iz upisa članova vidi tko je član društva, a na temelju Zakona o trgovačkim društvima svaki je član ovlašten zastupati društvo, to je rješenje opravdano s obzirom na mogućnost da sud na prijedlog ostalih članova društva nekome članu oduzme ovlast za zastupanje ako za to postoji važan razlog (čl. 93. Zakona). Tada se iz sudskog registra mora vidjeti da neki od članova nije ovlašten zastupati društvo. Sadržava li društveni ugovor ograničenja, ona se također mogu vidjeti iz sudskog registra.

U likvidaciji društvo zastupaju likvidatori. Kao likvidatori djeluju svi članovi društva, ako odlukom članova ili društvenim ugovorom nije određeno da je provedu pojedini članovi društva ili druge osobe. Na prijedlog neke od tih osoba likvidatore može zbog važnog razloga imenovati i sud, glede čega se upućuje na izlaganja o određivanju osobe ovlaštene za zastupanje odlukom nadležnog organa. Likvidatori su ovlašteni zastupati društvo. Ako ih je više, u tome djeluju skupno, ako se ne odredi da to mogu činiti i pojedinačno. Takva se odluka mora upisati u sudski registar (čl. 118. st. 1. Zakona). Usprkos tome mogu ovlastiti nekoga između sebe da obavi određene poslove ili određene vrste poslova.

Komanditno društvo zastupaju komplementari. Komanditori su iz toga isključeni. Odredba o tome je prisilnopravne naravi.⁷¹ To se ograničenje, razumije se, odnosi na zastupanje društva na temelju zakona, a ne i na druge osnove po kojima bi netko mogao imati ovlast za zastupanje društva. Riječ je, naime, o općoj odredbi kojom su komanditori isključeni od zastupanja društva.

Zakon o trgovačkim društvima glede toga propisuje iznimka i određuje kada komanditor ipak može na temelju zakona zastupati komanditno društvo. Riječ je o slučaju kada je komanditor ujedno i likvidator društva. Po odredbi čl. 114. st. 1. Zakona svi članovi društva, a to znači i komanditori, djeluju kao likvidatori, ako odlukom članova ili društvenim ugovorom nije određeno da likvidaciju provode određeni članovi društva ili druge osobe.

Glede upisa ovlasti za zastupanje u sudski registar vrijedi sve ono što i za upis ovlasti za zastupanje javnog trgovačkog društva. Kada djeluju kao likvidatori, u sudski registar se upisuju i komanditori.

Gospodarsko interesno udruženje zastupa uprava. Ako ona broji više članova, svaki od njih ovlašten je za samostalno zastupanje (čl. 605. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima). Društvenim ugovorom takva se ovlast za zastupanje može modificirati, ali se upravi ne može oduzeti ovlast za zastupanje udruženja. Članovi uprave djeluju i kao likvidatori udruženja, što znači i da ga zastupaju u likvidaciji, ali se ta ovlast umjesto njima može dati drugim osobama (čl. 609. st. 2. Zakona).

U sudski registar upisuju se podaci o članovima uprave i ovlasti za zastupanje udruženja (čl. 588. st. 2. Zakona i čl. 24. st. 2. t. 5. Zakona o sudskom registru). Iako članovi uprave imaju ovlast za zastupanje koja proizlazi iz zakona, mogućnost da se ona modificira zahtijeva i da se u sudski registar upiše kakvu ovlast pri tome imaju.

⁷¹ Tako Wirth, G., o. c. u bilj. 2, 1991, str. 164-165.

Zastupanje zadruge

Zadruhu prema izričitoj propisu Zakona o zadrugama zastupa upravitelj odnosno uprava. Ta je odredba prisilnopravne naravi. Zakon ne propisuje mogućnost da se pravilima zadruge odredi neka druga osoba koja bi je zastupala niti da se njima posebno uređuju ovlasti za zastupanje. Njime se doduše u čl. 11. podst. 3. propisuje da se pravilima zadruge određuje zastupanje i predstavljanje zadruge, ali se poslije ne ostavlja prostora da se to uredi spomenutim aktom, jer Zakon u čl. 17. st. 1. određuje tko zastupa zadrugu i ne ostavlja joj mogućnost da to pitanje drukčije uredi. Zato se ne bi mogla pravilima zadruge ni ograničiti ta ovlast. Predstavljanje koje se spominje u citiranoj odredbi Zakona bez značenja je za pravni promet, osim ako ista osoba istodobno nije i zastupnik zadruge, ali tada je pravno relevantno ono što čini kao njezin zastupnik, a ne kao predstavnik. Predstavljanje, kako je tamo određeno, važno je samo u postupku za privredni prijestup.⁷² Za određenje predstavnika zadruge u kaznom postupku mjerodavne su odredbe čl. 27. st. 3. Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, što znači da ga moraju odrediti zastupnici zadruge koji su tamo navedeni.

Zbog navedene odredbe o zastupanju zadruge otvoreno je pitanje kako uprava zastupa zadrugu, jer je riječ o najmanje dva njezina člana. Zakon za to ne daje rješenje, osim što spominje da se zastupanje uređuje pravilima zadruge. Iz praktičnih razloga tada bi trebalo dopustiti da se pravilima uredi na koji način više članova uprave zastupa zadrugu. To bi se zapravo pravilima moralo urediti. Pritom se može za uzor uzeti rješenje koje se primjenjuje za upravu dioničkog društva kako bi se prevladala ozbiljna praznina u Zakonu.⁷³ Nema li pak u njima o tome odredbe, a zadrugu netko mora zastupati, zbog pomanjkanja supsidijarnog rješenja u Zakonu, neće biti drugog izlaza nego prihvatiti ono što vrijedi za upravu dioničkog društva, tj. da članovi uprave pritom moraju djelovati skupno.

Zakon propisuje da se likvidacija zadruge provodi primjenom propisa o likvidaciji javnog trgovačkog društva (čl. 23. st. 3). Takvo rješenje može znatno otežati provođenje likvidacije. Kako je za javno trgovačko društvo propisano da likvidaciju provode članovi društva kao likvidatori (čl. 114. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima), to bi značilo da svi zadrugari, jer su oni članovi društva, djeluju kao likvidatori. Ne treba posebno objašnjavati kako bi izgledalo da svi zadrugari vode poslove zadruge u vrijeme likvidacije te da zastupaju zadrugu, što bi primjenom propisa o javnom trgovačkom društvu značilo da je svaki od njih pojedinačno ovlašten zastupati zadrugu.

⁷² V. u pogledu predstavljanja Barbić, J., o. c. u bilj. 1, str. 336-338.

⁷³ V. o tim mogućnostima Barbić, J., o. c. u bilj. 1, str. 361-363.

Kako bi se otklonila primjena tog za praksu nelogičnog rješenja, treba se koristiti mogućnošću koju daje čl. 114. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima pa pravilima zadruge ili odlukom skupštine odrediti da likvidatori budu određeni zadrugari ili pak da to bude neka druga osoba, pa i upravitelj zadruge ako zadrugari u njega imaju povjerenja. Takve bi osobe zastupale zadrugu u likvidaciji.

Zastupanje udruge

Zakonom o udrugama propisuje se da udruhu u odnosima s trećim osobama zastupa osoba određena njezinim statutom (čl. 11. st. 3. podst. 2). Zakon, naime, ne propisuje tko zastupa udruhu, nego prepušta da se to uredi statutom. To je iznimka prema drugim pravnim osobama za koje se zakonom uvijek propisuje tko ih zastupa, s time da se njime još samo omogućuje da pravna osoba to uredi i na drugi način, uređujući tko ju je i kako ovlašten zastupati. Stoga se može reći da nema osobe koja bi na temelju zakona bila ovlaštena zastupati udruhu.

Pitanje ovlasti za zastupanje u cijelosti je prepušteno udruzi da ga uredi svojim statutom bez propisivanja supsidijarnog rješenja ako to ne učini. No, odredba o ovlastima za zastupanje udruge obvezni je sastavni dio statuta, a osoba ovlaštena za zastupanje upisuje se u registar udruga. Zbog toga se ne može osnovati udruha pravna osoba i upisati je u odgovarajući registar, a da se statutom ne odredi tko ju je ovlašten zastupati.

Zastupanje ustanove

Ustanovu zastupa ravnatelj. Riječ je o ovlasti koja je propisana zakonom (čl. 37. st. 2. Zakona o ustanovama). Zakonsko rješenje je logično, jer je ravnatelj osoba koja vodi poslove ustanove, a zastupanje je vanjska manifestacija vođenja poslova, tj. vođenje poslova prema trećim osobama. U Zakonu o ustanovama to se određuje tako da se, uz propisivanje da je ravnatelj ovlašten zastupati ustanovu, dodaje kako je ovlašten poduzimati sve pravne radnje u ime i za račun ustanove i zastupati je u svim postupcima pred sudovima, upravnim i drugim državnim tijelima te pravnim osobama s javnim ovlastima. Zakon ne predviđa da bi se ovlast za zastupanje mogla odrediti statutom ili nekim drugim općim aktom ustanove. Za određenje tko je ovlašten zastupati ustanovu moraju se uzeti u obzir i posebni zakoni kojima se uređuju pojedine vrste ustanova, primjerice Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju za ustanove s područja znanosti i visokog školstva, Zakon o zdravstvenom osiguranju za ustanove s područja zdravstva.

U Zakonu se doduše govori i o tome da ravnatelj predstavlja ustanovu, ali je za predstavljanje u kaznenom postupku mjerodavan Zakon o odgovornosti

pravni osoba za kaznena djela pa je za određivanje predstavnika mjerodavan čl. 27. st. 3. toga zakona. To znači da predstavnika određuje ravnatelj, što može biti on sam ili neka druga osoba.

Zastupanje jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

Jedinicu lokalne i područje (regionalne) samouprave zastupa općinski načelnik, gradonačelnik odnosno župan, već prema tome o kojoj je od tih jedinica riječ (čl. 42. st. 1. Zakona o lokalnoj i područnoj /regionalnoj/ samoupravi). Riječ je o ovlasti za zastupanje propisanoj zakonom koja se spomenutim osobama ne bi mogla oduzeti statutom jedinice. No, u skladu sa statutom načelnik odnosno župan određuje jednoga od svojih zamjenika koji ga zamjenjuje u slučaju njegove duže odsutnosti ili iz drugih razloga spriječenosti u obavljanju dužnosti (čl. 43. st. 1. Zakona) pa bi stoga ta osoba bila i ovlaštena za zastupanje, ali samo u zamjeni načelnika općine, gradonačelnika odnosno župana.

Budući da djeluje kao zamjenik osobe koja jedinicu zastupa na temelju zakona, takvog bi zamjenika trebalo smatrati osobom koja je na temelju zakona ovlaštena zastupati tu jedinicu. Riječ je, naime, o točno određenoj jednoj osobi, između više njih istoga ranga, koja je ovlaštena za zastupanje samo ako se za to ispune spomenute pretpostavke (da je načelnik odnosno župan duže odsutan ili je iz drugih razloga spriječen u obavljanju dužnosti) zbog kojih osoba za to ovlaštena zakonom ne bi mogla zastupati jedinicu lokalne ili područne (regionalne) samouprave.

Načelnik općine, gradonačelnik odnosno župan mogu u skladu sa statutom povjeriti obavljanje određenih poslova, a to može biti i zastupanje jedinice, nekome od svojih zamjenika (v. ono što je o tome rečeno u izlaganjima o vođenju poslova jedinice) ili većem broju njih, ali tada nije riječ o zastupanju na temelju zakona, budući da se to ne odnosi samo na slučajeve spriječenosti načelnika, gradonačelnika odnosno župana, nego je riječ o općoj podjeli poslova u kojoj oni djeluju i u vrijeme kada djeluje osoba koja im je povjerila obavljanje poslova.

3. Osobe ovlaštene zastupati pravnu osobu na temelju statuta, društvenog ugovora i odluke njezina organa

a) Važnost određenja ovlasti za zastupanje općim aktom i odlukom organa društva

Zakon daje rješenja za zastupanje pravnih osoba u mjeri u kojoj je to potrebno da bi se mogli voditi njihovi poslovi. Stoga za svakoga od njih tipski propisuje

tko je ovlašten davati pravno relevantna očitovanja volje i tako stvara temelj za davanje daljnjih ovlasti drugim osobama. Kako je riječ o tipskim rješenjima, takvim se pristupom ne može zadovoljiti interes članova da trgovačko društvo u koje su se udružili zadovoljava njihove potrebe onako kako oni to žele. Ta su društva tvorevine privatnog prava za koja je znakovita autonomija onih koji sudjeluju u pravnim odnosima na koje se ono primjenjuje. Stoga se ne može ni očekivati da bi rješenja sadržana u zakonu bila jedino moguća. Pitanje je samo gdje su granice autonomiji uređenja odnosa u društvu, pa i kada je riječ o ovlastima za djelovanje društva prema trećima.

Za trgovačka društva (pravne osobe) daje se mogućnost da se na autonomnoj osnovi odstupi od rješenja sadržanog u zakonu, ali se u tome postavljaju granice, tj. daju modeli koji se pri tome mogu izabrati. Riječ je, naime, o društvima koja se upisuju u sudski registar i koja su gospodarski važnija, pa je u interesu pravne sigurnosti da se unaprijed znaju rješenja koja se mogu očekivati u pravnom prometu. Ostavlja se, međutim, sloboda izbora među propisanim tipiziranim rješenjima. Pri tome se najčešće radi o izboru modaliteta djelovanja zakonom propisanih ovlaštenika za zastupanje i njihovog zajedničkog djelovanja s osobama koje su na temelju pravnog posla ovlaštene zastupati društvo, a samo iznimno o davanju ovlasti nekim osobama koje su izvan toga kruga.

Sloboda izbora ovlasti ograničena je i putem kojim se izbor može učiniti. Zakon propisuje kojim se općim aktom mogu dati ovlasti za zastupanje i tko je u pravnoj osobi ovlašten to učiniti. Jednom se to čini tako da se propisuje samo opći akt kojim se ovlast određuje, a iz nadležnosti za donošenje odnosno izmjenu tog akta proizlazi i tko je to u trgovačkom društvu ovlašten napraviti (primjerice kada propisuje da se nešto uređuje statutom ili društvenim ugovorom), a drugi put tako da se navede organ koji je ovlašten svojim aktom urediti ovlast za zastupanje (primjerice nadzorni odbor, skupština, članovi društva).

Posljedica okolnosti da se trgovačka društva kao pravne osobe upisuju u sudski registar jest da sud prije upisa podatka o ovlasti za zastupanje društva provjerava je li autonomno rješenje određeno u okviru propisanih ovlasti za slobodan izbor i je li to učinjeno na zakonom propisani način, pa će odbiti upis onih ovlasti koje prelaze taj okvir odnosno koje nisu dane na način kako je to propisano. Time se postiže da sudionici u pravnom prometu pri ulaženju u pravne odnose s društvom mogu unaprijed očekivati neko od tipiziranih rješenja koja društvu stoje na izboru. Usmjeravanje mogućih rješenja pridonosi zaštiti trećih u poslovnom prometu, pa time i pravnoj sigurnosti.

Glede neslaganja stvarnog stanja s onim u sudskom registru primjenjuje se ono što je o tome rečeno u izlaganjima o osobama kojima je ovlast za zastupanje dana zakonom.

b) Tko je ovlašten i kako zastupati pravnu osobu

Zastupanje trgovačkih društava kapitala

Za **dioničko društvo** Zakon o trgovačkim društvima dopušta da se glede zastupanja odstupi od općeg pravila po kojemu, ako se uprava sastoji od više članova, oni u zastupanju društva djeluju skupno (čl. 241. st. 3). Ako takvo odstupanje nije predviđeno statutom odnosno odlukom nadzornog odbora, primjenjuje se opće pravilo Zakona koje propisuje skupno zastupanje. U Zakonu je, naime, odredba o aktivnom zastupanju dispozitivne naravi pa je stoga dopušteno to pitanje drukčije urediti statutom ili odlukom nadzornog odbora, ali samo onda ako je nadzorni odbor statutom ovlašten donijeti takvu odluku. Njegova ovlast ne proizlazi iz Zakona, nego iz statuta. Glavna skupština to ne bi mogla učiniti, jer joj Zakon ne daje tu ovlast pa ju se ne bi moglo unijeti ni u statut društva. Međutim, pojedinog se člana uprave ne može potpuno isključiti od zastupanja društva.

Kada se statutom ili odlukom nadzornog odbora odredi kako članovi uprave djeluju u zastupanju društva, poduzimanje radnji zastupanja ima učinak da ih poduzima uprava, premda u tome ne sudjeluju svi njezini članovi. Ako se, primjerice, predvidi da radnju zastupanja moraju poduzeti najmanje dva člana uprave koja broji pet članova, ili da je za to ovlašten neki određeni član uprave pojedinačno, poduzmu li tu radnju dva člana uprave ili onaj član koji ju je ovlašten sam poduzeti, smatra se da ju je poduzeo taj organ, iako u tome nisu sudjelovali njegovi ostali članovi.

Statutom ili odlukom nadzornog odbora može se odrediti:

- a) modificirano skupno zastupanje,
- b) pojedinačno zastupanje, i
- c) nepravo (miješano) skupno zastupanje.

a) Skupna ovlast za zastupanje može se statutom ili odlukom nadzornog odbora modificirati tako da se ovlasti po nekoliko članova uprave, u praksi najčešće dva, koja mogu zajedno zastupati društvo. Sastoji li se uprava od triju članova, preostali član time ne stječe pojedinačnu ovlast za zastupanje.⁷⁴ On može zastupati društvo samo skupno sa svim ostalim članovima uprave.

Takva ovlast za zastupanje može se dati tako da se poimenično odrede članovi uprave koji mogu zastupati društvo, primjerice tako da se kaže da društvo mogu zastupati po dva, tri itd. od poimenično navedenih članova uprave ili tako da ih se posebno ne navodi, nego samo odredi da su društvo ovlašteni zastupati dva, tri itd. člana uprave zajedno. U prvom slučaju to mogu činiti samo oni članovi

⁷⁴ Wiesner, G., u: Hoffman-Becking, o. c. u bilj. 7, str. 183-184; Hüffer, U., o. c. u bilj. 69, str. 337; Mertens, H. J., u: Kölner Kommentar zum Aktiengesetz, Bd. 1, Köln, Berlin, Bonn, 1988, str. 92.

čija su imena posebno navedena (ostali samo skupno sa svima), a u drugom bilo koji članovi uprave. Bitno je, međutim da se nijedan član uprave ne može isključiti iz zastupanja.

b) Pri pojedinačnom zastupanju određuje se da svaki član uprave može pojedinačno zastupati društvo. To pravo po Zakonu ne pripada nijednome članu pojedinačno, pa tako ni predsjedniku. Takva se ovlast ne bi mogla dati samo za određene poslove, u određenom opsegu ili za određeni prostor jer bi se to protivilo odredbi Zakona o zabrani ograničenja uprave u zastupanju (čl. 242. st. 1. Zakona). U tom slučaju ostali članovi uprave mogu zastupati društvo samo skupno. To, naime, proizlazi iz dispozitivne odredbe Zakona o zastupanju, koja se primjenjuje i na ostale članove koje inače nije moguće isključiti iz zastupanja⁷⁵.

Pri tome se može odrediti da neki članovi uprave budu ovlašteni zastupati društvo pojedinačno, a ostali tako da to čini po nekoliko njih skupno ili pak svi zajedno. No pasivno zastupanje društva uvijek je pojedinačno. Svaka radnja što je netko poduzme prema nekome članu uprave smatra se radnjom učinjenom prema društvu, bez obzira na to je li taj član ovlašten zastupati društvo pojedinačno ili samo skupno.

c) Nepravo (miješano) skupno zastupanje jest statutom ili odlukom nadzornog odbora dana ovlast da društvo može zastupati jedan član uprave zajedno s prokuristom, ali ne zajedno s drugom osobom koja je inače ovlaštena za zastupanje (u tom drugom slučaju bila bi to modificirana skupna ovlast za zastupanje). To se može predvidjeti za pojedine članove uprave, ali se ne bi moglo odrediti kao jedini oblik skupnog zastupanja niti kao jedini oblik zastupanja ako se uprava sastoji samo od jedne osobe⁷⁶. Članovi uprave moraju imati mogućnost da sami zastupaju društvo, a da u tome ne sudjeluje i prokurist. Prokurist time ne postaje zastupnik društva kao član organa, nego zadržava i dalje svoju ulogu prokurista. Time se olakšava položaj člana uprave u zastupanju, jer bi inače, da nema takve odredbe u statutu niti odluke nadzornog odbora, društvo mogao zastupati samo skupno s ostalim članovima uprave. Tako mu se ne bi mogla otežati ovlast za zastupanje pa je to razlog da se ta ovlast ne bi mogla predvidjeti za upravu koja se sastoji samo od jedne osobe. Pritom Zakonom postavljeno ograničenje prokuriste za zastupanje ne vrijedi, pa bi tako, primjerice, on mogao, zajedno s članom uprave, i raspolagati nekretninom ili je opteretiti. To njegovo ograničenje ovlasti dopunjuje ovlast koju za to ima član uprave.

Ovlast uprave za zastupanje određena statutom odnosno odlukom nadzornog odbora upisuje se u sudski registar tako da se upisuje modificirana skupna

⁷⁵ Wiesner, G., u: Hoffman-Becking, M., o. c., bilj. 69, str. 183-184; Hüffer, U., o. c., bilj. 69, str. 336.

⁷⁶ Wiesner, G., u: Hoffman-Becking, M., o. c., bilj. 69, str. 184; Hüffer, U., o. c., bilj. 4, str. 336-337; Mertens, H. J., o. c., bilj. 74, str. 95.

ovlast za zastupanje, ovlast za pojedinačno zastupanje i neprava (miješana) skupna ovlast za zastupanje. Ako su u sudski registar upisana samo imena članova uprave bez bilo kakvih dodataka, oni mogu društvo zastupati samo svi zajedno (skupno). Ograničenja ovlasti za zastupanje ne mogu se upisati u sudski registar.

Iako je Zakonom propisano da u slučaju više likvidatora svi zastupaju društvo skupno, statutom ili odlukom suda, ako ih je on imenovao, može se odrediti drukčije (čl. 375. st. 2. Zakona). Za pasivne radnje zastupanja u takvom je slučaju uvijek dovoljno da se volja očituje i samo prema jednome od likvidatora. Statutom ili odlukom suda, ako je on imenovao likvidatore, mogu se odrediti kombinacije u zastupanju kao i glede članova uprave. Likvidatori koji su skupno ovlašteni za zastupanje mogu ovlastiti pojedine između sebe za poduzimanje određenih radnji ili određenih vrsta poslova.

Za uređenje zastupanja **društva s ograničenom odgovornošću** vrijedi ono što je rečeno glede dioničkog društva. Razlika je u tome što se Zakonom izričito ne propisuje da ta pitanja mogu urediti nadzorni odbor, ako ga društvo ima, kao što je to kod dioničkog društva, ili skupština. Nema zapreke za to da se takva mogućnost predvidi društvenim ugovorom tako da to može učiniti i neki od tih organa crpeći za to ovlast iz društvenog ugovora. Tada bi za upis ovlasti za zastupanje u sudski registar uz društveni ugovor trebalo priložiti i odluku onog od tih ovlaštenih organa koji je to učinio.

Zakon sadržava izričitu odredbu po kojoj nije dopušteno društvenim ugovorom odrediti da pojedini ili svi članovi uprave zastupaju društvo samo zajedno s jednim ili više prokurista (čl. 416. st. 3). Takva odredba značila bi, naime, ograničenje uprave u zastupanju, a to nije dopušteno. Može se, međutim, dogoditi da uprava ima više članova, a da je određeno kako svaki od njih može zastupati društvo zajedno s prokuristom. Otpadnu li ostali članovi pa se uprava sastoji samo od jedne osobe, to ne znači da taj jedini član ne može zastupati društvo s prokuristom jer da bi to bilo protivno zabrani po kojoj se ne može odrediti kako jedini član uprave može zastupati društvo samo s prokuristom. Riječ je o prolaznom stanju koje u interesu pravne sigurnosti treba tumačiti tako da je društvo sposobno za poduzimanje radnji prema trećima. U društvenom ugovoru i u odluci organa društva nije, naime, određeno da uprava ima jednog člana i da on može zastupati društvo samo skupno s prokuristom, nego je do toga došlo faktičnim putem. Treći nisu dužni ispitivati ima li uprava u vrijeme poduzimanja radnje više članova pa treba pravnu radnju koju poduzme takav jedini član uprave zajedno s prokuristom smatrati valjanom radnjom zastupanja društva.⁷⁷

Za uređenje zastupanja **društva za uzajamno osiguranje** vrijedi isto što i za uređenje ovlasti za zastupanje društva s ograničenom odgovornošću. Razlozi za to su oni isti koji su navedeni u izlaganjima o određivanju osobe ovlaštene za zastupanje društva zakonom.

⁷⁷ Tako Schneider, U. H., o. c. u bilj. 3, str. 1280.

Zastupanje trgovačkih društava osoba

Za **javno trgovačko društvo** Zakon o trgovačkim društvima u čl. 91. omogućuje da se društvenim ugovorom odstupi od pravila da je svaki član društva ovlašten zastupati društvo ako tim ugovorom nije od toga isključen, ali u tome postavlja granice. Odstupanja su moguća samo onako kako je tim odredbama propisano.

a) Društvenim se ugovorom može pojedinoga člana društva (jednoga ili više njih) isključiti od ovlasti zastupanja (čl. 91. st. 1. Zakona). Ostali članovi tada su ovlašteni zastupati društvo. Ako se u društvenom ugovoru o tome ništa ne odredi, oni to čine pojedinačno. Ovlast za zastupanje ne bi se mogla isključiti svim članovima društva, jer društvo tada ne bi moglo djelovati. Društvenim ugovorom glede ostalih članova može se odrediti kako su ovlašteni zastupati društvo.

b) Društvenim se ugovorom može odrediti da svi ili neki članovi mogu zastupati društvo samo skupno (čl. 91. st. 2. Zakona). Ako se ne odredi da svi članovi mogu zastupati društvo samo skupno, moguće su i daljnje kombinacije tako da ostali članovi mogu zastupati društvo pojedinačno ili opet skupno. Aktivne radnje zastupanja moraju poduzeti svi članovi ovlašteni za skupno zastupanje, s time da ih ne moraju poduzeti istodobno.

Kako bi se olakšalo poduzimanje takvih radnji i racionaliziralo poslovanje, Zakon dopušta i da članovi ovlašteni za skupno zastupanje opunomoće jednoga između sebe da i za njih poduzme radnje koje se moraju poduzeti u zastupanju. Tada taj član djeluje u svoje ime, ali i u ime ostalih članova koji s njime skupno zastupaju društvo, pa je njegovo očitovanje volje prema trećima ujedno i očitovanje volje ostalih članova. Nije riječ o zastupanju društva na temelju punomoći, nego društvo zastupaju članovi koji su za to ovlašteni, s time da neki od njih djeluju putem opunomoćenika koji je i inače ovlašten zastupati društvo. Time se jednim očitovanjem volje prema trećima valjano poduzima pravna radnja skupnog zastupanja. Takva se punomoć jednome od članova može dati samo za točno određene poslove ili vrste poslova. Ne bi se mogla dati punomoć koja bi pokrivala sve radnje zastupanja ili koja bi to činila za neke poslove, ali nedovoljno određeno.

Za razliku od aktivnih radnji zastupanja, izjave volje usmjerene prema društvu valjano su učinjene ako su učinjene samo jednome od članova koji su ovlašteni skupno zastupati društvo. Isto vrijedi i za sva saznanja jednoga od tih članova, pa i za ispunjenje subjektivnih pretpostavki koje se u nekome poslu traže.

c) Društvenim se ugovorom može odrediti da članovi društva koji su ovlašteni zastupati društvo, ali ne skupno, to mogu činiti samo zajedno s prokuristom (čl. 91. st. 3. Zakona). To je moguće samo onda ako društvo zastupa više članova, ali ne i onda ako je samo jedan od njih ovlašten za zastupanje. Tu vrijedi ono što se i inače primjenjuje kada je riječ o skupnoj ovlasti za zastupanje.

Ovlast zastupanja može se članu oduzeti. Tu se ne radi o slučaju kada se društvenim ugovorom nekome daje ovlast za zastupanje tako da se nekoga člana iz toga isključi. Za oduzimanje ovlasti potrebno je da je član društva ovlašten zastupati društvo, ali mu se takva ovlast oduzima. Riječ je, dakle, o slučaju kada se društvenim ugovorom ništa ne uredi glede zastupanja pa su svi članovi ovlašteni pojedinačno zastupati društvo, ali i o slučaju kada se društvenim ugovorom odredi tko je i kako ovlašten zastupati društvo.

Kako je to za člana društva o kojemu je riječ pitanje egzistencije, jer se time, zapravo, radi o oduzimanju ovlasti za vođenje poslova društva, ovlast za zastupanje može se oduzeti samo iz važnog razloga, primjerice zbog bolesti, nesposobnosti za vođenje poslova društva, aljkavosti u poslu, postupanja u vlastitom, a ne u društvenom interesu, i to odlukom suda (čl. 93. Zakona). O tome sud odlučuje u parničnom postupku. Tužbu mogu podignuti samo svi ostali članovi društva i oni se u postupku smatraju nužnim suparničarima. Presuda ima konstitutivni učinak. U toku postupka moglo bi se tražiti i izdavanje privremene mjere kojom bi se prije njegova okončanja spriječilo nastupanje štete za društvo ako bi u međuvremenu član kojem se želi oduzeti ovlast zastupanja društva i dalje zastupao društvo.⁷⁸ Za sporove u vezi s oduzimanjem te ovlasti može se ugovoriti i arbitraž.⁷⁹

Društvenim se ugovorom može i drukčije urediti oduzimanje ovlasti za zastupanje društva tako da se to može olakšati, ali i otežati. Tako se može odrediti da za to nije potrebna odluka suda, nego da se to može učiniti odlukom članova društva, s time da se odredi jednoglasnost, obična ili kvalificirana većina pri odlučivanju, pa čak i da se za oduzimanje ovlasti ne traži važan razlog.⁸⁰ Ne bi se mogla isključiti mogućnost oduzimanja te ovlasti.⁸¹

Za uređenje ovlasti komplementara da zastupaju **komanditno društvo** društvenim ugovorom vrijedi ono što je rečeno za članove javnog trgovačkog društva. Tim se ugovorom ne bi moglo isključiti sve komplementare od ovlasti zastupanja društva, jer bi je morao imati barem jedan od njih. Ne bi ju se moglo dati nekom trećem ni komanditoru kao ovlast koja bi se temeljila na njegovu članskom pravu u društvu. Drugo je kada oni djeluju na temelju punomoći.

Za **gospodarsko interesno udruženje** Zakonom o trgovačkim društvima (čl. 605. st. 4) propisano je da se društvenim ugovorom (Zakon ga zove ugovor o osnivanju) može predvidjeti da dva ili više pa i svi članovi uprave skupno zastupaju udruženje. To bi djelovalo prema trećima ako bi bilo upisano u sudskom registru i objavljeno u Narodnim novinama Republike Hrvatske (čl.

⁷⁸ Hueck, G., *Gesellschaftsrecht*, München, 1991, str. 107-108; Schmidt, K., o. c. u bilj. 6, str. 1402-1403.

⁷⁹ Hopt, K. J., Baumbach, A., Duden, K., *ibidem*.

⁸⁰ Hueck, G., *ibidem*; Hopt, K. J., Baumbach, A., Duden, K., o. c. u bilj. 6, str. 419.

⁸¹ Schmidt, K., o. c. u bilj. 6, str. 1403.

64. i čl. 589. Zakona). Ako je za samo neke članove uprave određeno da mogu samo skupno zastupati udruženje, ostali to mogu činiti pojedinačno. Usprkos sličnosti s upravom društva s ograničenom odgovornošću, društvenim se ugovorom ne bi moglo predvidjeti da jedan član uprave može zastupati udruženje zajedno s prokuristom, jer takvo ograničenje Zakonom nije predviđeno. Zakon određuje da je moguće takvo zastupanje udruženja da ga dva ili više članova uprave zastupaju skupno, ali ne i tako da se ovlast članova uprave za zastupanje vezuje uz ovlast prokuriste.

Zastupanje zadruga

U čl. 11. podst. 3. Zakona o zadrugama propisuje se da pravila zadruge sadržavaju odredbe o zastupanju. Iz toga bi se moglo zaključiti da bi se njima moglo urediti način zastupanja zadruge, iako se kasnije prisilnom normom određuje tko zastupa zadrugu. Zato je otvoreno pitanje mogu li se pravilima zadruge odrediti, u slučaju da ona ima upravu, načini kako uprava djeluje u zastupanju zadruge.

Zakon o zadrugama nema o tome odredaba, ali bi trebalo dopustiti da se pravilima uredi kako uprava zadruge, budući da je riječ o više osoba, djeluje u zastupanju zadruge. Najprihvatljivije je rješenje koje nudi Zakon o trgovačkim društvima o zastupanju dioničkog društva pa zauzeti stav da se pravilima zadruge mogu predvidjeti modaliteti zastupanja kakvi su mogući i za dioničko društvo. U vezi s time trebalo bi primijeniti ono što je rečeno u vezi s djelovanjem uprave u zastupanju dioničkog društva. Ne iskoristi li zadruga takvu mogućnost u svojim pravilima, valja smatrati da članovi uprave u zastupanju zadruge moraju djelovati skupno.

Zastupanje udruge

Udrugu u pravnim odnosima s trećim osobama, a i u postupcima pred sudom i tijelima vlasti, zastupa osoba određena statutom (čl. 11. st. 3. podst. 2. Zakona o udrugama). Udruga može za to odrediti jednu ili više fizičkih osoba koje ne moraju biti njezini članovi, iako će to u pravilu biti. Osoba ovlaštena za zastupanje može se navesti neposredno u statutu, što baš nije uobičajeno, može se statutom odrediti da je za to ovlašten član nekog tijela, primjerice predsjednik upravnog odbora ili predsjednik udruge, pa imenovanjem ili izborom osobe na takvo mjesto ona time stječe i ovlast za zastupanje udruge, što je u praksi najčešće, a može se jednostavno ovlastiti neko tijelo udruge, obično skupštinu ili upravni odbor kojima bi prirodno pripadala takva ovlast, da svojom odlukom imenuje osobu ovlaštenu za zastupanje udruge.

Imenuje li se više osoba ovlaštenih za zastupanje udruge, statutom se može odrediti da one mogu udruhu zastupati samo skupno. Ne navede li se ništa, svaka od imenovanih osoba može zastupati udruhu samostalno i pojedinačno. Statutom se mogu postaviti i ograničenja ovlasti za zastupanje. U Zakonu o udrugama, naime, nema odredbe koja je inače uobičajena u propisima kojima se uređuje ovlast za zastupanje trgovačkih društava da nisu dopuštena ograničenja te ovlasti prema trećima, nego da ona, ako ih ima, djeluju samo unutar društva. Stoga se mogu odrediti ograničenja s obzirom na vrste poslova, vrijednost pojedinog posla, ali tada treba predvidjeti i tko daje suglasnost za sklapanje posla koji prelazi okvir ovlasti. Ne može se, naime, ograničiti ovlast za zastupanje i ne predvidjeti kako se onda može zastupati udruhu u onome što prelazi tu ovlast, primjerice ako je netko ovlašten zastupati udruhu u poslovima do određene vrijednosti, mora se propisati i tko je taj tko daje suglasnost da se sklopi posao koji prelazi taj okvir. Takvo bi ograničenje trebalo upisati u registar udruge pa bi ono tada djelovalo prema trećima, jer je riječ o javnom registru.

Zastupanje jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

Premda je Zakonom o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi propisano tko zastupa jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, ipak nije isključena mogućnost da se na temelju statuta odredi da osim osoba ovlaštenih zakonom za zastupanje to mogu činiti i druge osobe. To je slučaj kada se statutom predvidi da načelnik općine, gradonačelnik odnosno župan mogu obavljati određene poslove iz svoga djelokruga povjeriti nekom od svojih zamjenika koji pri obavljanju takvog posla mora postupati po uputama osobe koja mu je povjerila obavljanje poslova, s time da ta osoba i dalje odgovara za obavljanje povjerenoga posla. Kako je zastupanje vanjska manifestacija vođenja poslova, načelnik općine, gradonačelnik odnosno župan mogli bi, kada je to predviđeno statutom, dati ovlast za zastupanje u određenim stvarima i pojedinim svojim zamjenicima.

S obzirom na važnost i iznimnost određenja predstavnika pravne osobe u kaznenom postupku te okolnost da nije riječ o obavljanju redovitih poslova jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, trebalo bi zauzeti stav da određenje tog predstavnika ne bi potpadalo pod određene poslove čije bi obavljanje načelnik općine, gradonačelnik odnosno župan mogli povjeriti nekom svom zamjeniku, iako bi mu inače mogli povjeriti da u određenim stvarima zastupa jedinicu. Zato tako određena ovlast za zastupanje ne bi bila pravno relevantna za utvrđenje tko je ovlašten odrediti predstavnika pravne osobe u kaznenom postupku. To bi mogla samo osoba koja je zakonom ovlaštena zastupati spomenutu jedinicu samouprave, o čemu je već bilo riječi.

4. Osobe ovlaštene zastupati pravnu osobu na temelju odluke nadležnog organa

U iznimnim slučajevima, koji su određeni zakonom, osobu ovlaštenu za zastupanje društva pravne osobe može se odrediti aktom nadležnog organa. Takvo određivanje dolazi u obzir u posebnim okolnostima u kojima se društvo može naći kada je u njemu poremećen redovit tijek djelovanja.

Nadležnim organom tu ne treba smatrati organ društva o čijem je zastupanju riječ kada on to čini u okviru svojih ovlasti imenovanja nekoga u organ društva koji je ovlašten zastupati društvo. Tada je, naime, riječ o određivanju zakonom osobe koja je ovlaštena zastupati društvo, s time da je za to *in concreto* potreban akt organa na temelju kojega se određuje koja je to fizička osoba koja obavlja funkciju u društvu koja obuhvaća i ovlast zastupanja. To su redoviti slučajevi djelovanja društva, pa stoga ovlast zastupanja počiva na drugoj prije spomenutoj osnovi.

Isto vrijedi i glede određivanja načina zastupanja od organa društva, o čemu je već bilo riječi, jer se i tu radi o redovitom tijeku djelovanja društva i drugoj osnovi iz koje se izvodi ovlast za zastupanje.

1. Zakon o trgovačkim društvima na nekoliko mjesta propisuje kada osobu ovlaštenu za zastupanje određuje sud.

a) Trgovački sud na čijem se području nalazi sjedište javnog trgovačkog društva upisano u sudskom registru na prijedlog članova društva ili njihovih nasljednika, vjerovnika koji je zbog tražbina prema nekome od članova otkazao društveni ugovor može u izvanparničnom postupku zbog važnih razloga imenovati likvidatorima društva osobe koje nisu članovi društva (čl. 114. st. 2). Važnim razlozima mogu se, primjerice, smatrati pristranost, nesposobnost, sumnja u nesposobnost, neurednost, ozbiljna spriječenost u djelovanju, nepovjerenje u članove društva ili druge osobe koje djeluju kao likvidatori, što znači da ih se opoziva i imenuje druge.⁸² Kako su likvidatori ovlašteni zastupati društvo, sud time određuje osobu koja je ovlaštena zastupati društvo u likvidaciji. Likvidatore, pa i one koje je imenovao, sud može opozvati na prijedlog neke od spomenutih osoba ako za to postoji važan razlog (čl. 115). Više imenovanih likvidatora u zastupanju društva skupno poduzima aktivne radnje zastupanja, ako se odlukom o imenovanju ne odredi da djeluju pojedinačno, što se mora upisati u sudski registar (čl. 118. st. 2). Kod pasivnih radnji zastupanja dovoljno je da je radnja poduzeta prema samo jednome od njih (čl. 118. st. 3). Isto vrijedi i glede imenovanja odnosno opozivanja likvidatora komanditnog društva i njihovih ovlasti za zastupanje (čl. 132).

b) Sud je ovlašten imenovati člana uprave dioničkog društva kada se za to ispune pretpostavke, čime, iako je riječ o osobi koja je po zakonu ovlaštena

⁸² Hopt, K. J., Baumbach, A., Duden, K., o. c. u bilj. 6, str. 528.

poduzimati radnje zastupanja društva, zapravo imenuje osobu ovlaštenu za zastupanje na način koji u tome društvu nije redovit. Ako, naime, u dioničkom društvu neki član uprave nije imenovan, u hitnom ga slučaju na zahtjev zainteresirane osobe imenuje trgovački sud na čijem je području sjedište društva upisano u sudskom registru (čl. 245). Sud to čini u izvanparničnom postupku. Hitnost postoji onda kada treba ukloniti stanje u kojemu društvo nema organ za vođenje poslova. Ona postoji ako zbog činjenice da nisu imenovani svi članovi uprave prijeti znatna šteta društvu, dioničarima, zaposlenicima, vjerovnicima ili javnom interesu, a nadzorni odbor ne može ili ne može dovoljno brzo djelovati.⁸³

Zahtjev sudu kao zainteresirana osoba može podnijeti svatko čiji je interes da se imenuje član uprave koji nedostaje opravdan. To mogu biti svi članovi organa društva i vjerovnici. Pritom nije važno ima li postavljeni zahtjev izgleda za uspjeh.⁸⁴ Član uprave kojeg postavi sud ima položaj onoga člana umjesto kojega je imenovan. Tako će imati iste ovlasti za zastupanje koje je imao i taj član. Ostaje članom uprave dok nadzorni odbor, u skladu s mandatom u koji je imenovanjem ušao, ne imenuje novoga člana. Nadzorni odbor ne bi mogao opozvati odluku o imenovanju člana kojega je imenovao sud. Opozvati bi ga mogao samo sud.⁸⁵

c) Na zahtjev nadzornog odbora ili dioničara koji imaju udjele što zajedno čine dvadeseti dio temeljnog kapitala društva, trgovački sud na čijem je području sjedište dioničkog društva upisano u sudskom registru, ako za to postoji važan razlog, imenuje ili opoziva likvidatore. To mogu tražiti samo oni dioničari koji učine vjerojatnim da su najmanje tri mjeseca imatelji dionica društva (čl. 371. st. 3). Ako je sud imenovao više likvidatora i ne odredi drukčije, oni skupno zastupaju društvo. Za pasivne radnje zastupanja dovoljno je da se poduzmu i samo prema jednome od njih. Sud inače može odrediti da likvidatori zastupaju društvo pojedinačno ili skupno s prokuristom. I kada su ovlašteni zastupati društvo skupno, prokuristi mogu pojedine između sebe ovlastiti za poduzimanje određenih poslova ili određenih vrsta poslova, što vrijedi i onda kada je pojedini likvidator ovlašten zastupati društvo skupno s prokuristom (čl. 375).

d) Sud je ovlašten postaviti privremenog upravitelja u društvu s ograničenom odgovornošću kada se za to ispune zakonske pretpostavke, koji je tada, iako ograničeno, ovlašten poduzimati i radnje zastupanja društva. Ako, naime, uprava ima manji broj članova od onoga koji proizlazi iz društvenog ugovora (ako je u njemu određen najmanji broj članova uprave) da bi uprava mogla voditi poslove društva i zastupati ga, onaj tko je ovlašten imenovati upravu dužan je

⁸³ Wiesner, G., u: Hoffmann-Becking, M., o. c., bilj. 69, str. 136; Hüffer, U., o. c., bilj. 4, str. 367.

⁸⁴ Hüffer, U., o. c., bilj. 4, str. 368.

⁸⁵ Hüffer, U., o. c., bilj. 4, str. 368; Mertens, H. J., o. c., bilj. 74, str. 201.

hitno imenovati članove koji nedostaju. U Zakonu su (čl. 423. st. 5) propisana posebna pravila za slučaj kada broj članova uprave padne ispod tog broja, a nisu im imenovani zamjenici ili i oni otpadnu, s time da se tamo nameće obveza da članove uprave koji nedostaju imenuju članovi društva, ali bi tu obvezu trebalo proširiti i na onoga tko je po društvenom ugovoru ovlašten imenovati upravu društva. Razumije se da takvu dužnost (i pravo u slučaju kada upravu imenuje netko drugi) imaju i članovi društva. U međuvremenu preostali članovi uprave obavljaju samo neodgodive poslove u koje bi spadalo i imenovanje predstavnika društva u kaznenom postupku, ako se s obzirom na tijek postupka to može smatrati neodgodivim poslom.

Pri tome valja poći od toga da je uprava podobna za djelovanje i obavljanje radnji zastupanja ako ima najmanje onoliki broj članova koji se traži za odlučivanje o vođenju poslova društva i za zastupanje. Za zastupanje je tako dovoljno da uprava ima i samo jednog člana ako je društvenim ugovorom predviđeno da se društvo može zastupati i radnjama samo jednog člana uprave. Bilo bi previše kruto i izazvalo bi štetu društvu kada bi se smatralo da u takvom slučaju ne može djelovati uprava koja ima manji broj članova od najmanjeg broja određenog društvenim ugovorom, nego da se mogu obavljati samo neodgodivi poslovi. To bi nanijelo veću štetu društvu nego da uprava ima privremeno manji broj članova od određenoga, jer bi dovelo do osiromašenja unutrašnjeg života društva. Smisao odredbe Zakona nije u tome da društvo ima manje od najmanjeg broja članova uprave određenog društvenim ugovorom, nego manje od onog broja članova uprave koji su po tom ugovoru potrebni za donošenje odluka u području vođenja poslova društva i u zastupanju. Društvo s ograničenom odgovornošću dopušta znatnu elastičnost glede ustroja društva, a i utjecaj članova društva na rad s mogućnošću davanja obveznih uputa je znatan, pa bi u tome svjetlu trebalo gledati i na okolnost da nije imenovan onaj broj članova uprave koji je kao najmanji propisan društvenim ugovorom. Zato nije dobro propisivati najmanji broj članova uprave.

Razumije se da se to pitanje ne može postaviti u tom obliku kada društveni ugovor ne propisuje najmanji broj članova uprave, jer to znači da se uprava može sastojati i samo od jedne osobe. Ako takva osoba nije imenovana, nema ni uprave, pa društvo uopće ne bi moglo djelovati. Onaj tko je ovlašten imenovati upravu to tada mora učiniti - riječ je o obveznom organu društva o kojemu ovisi poslovanje društva.

Ako društvo ima nadzorni odbor, društvenim se ugovorom može odrediti da taj organ imenuje članove koji nedostaju, i to za vrijeme dok članovi društva ne obave potrebno imenovanje. Otpadnu li svi članovi uprave ili oni ne mogu obavljati poslove, nadzorni odbor (ako ga društvo ima) dužan je članove uprave imenovati bez odgađanja. Nema li društvo nadzorni odbor ili on ne postupi onako kako se to od njega traži, trgovački sud na čijem je području sjedište društva na prijedlog zainteresirane osobe ili po službenoj dužnosti postavlja

privremenog upravitelja. Taj obavlja samo neodgodive poslove i brine se za to da se imenuju novi članovi uprave. Sud to čini u izvanparničnom postupku. Nema zapreke za to da se ovlast za imenovanje u takvom slučaju voljom članova društva daje arbitraži pa da se tako i odredi društvenim ugovorom.

Zainteresirana osoba za postavljanje prijedloga svaka je osoba koja ima opravdani interes da se imenuju članovi uprave koji nedostaju. To mogu biti članovi društva ili nadzornog odbora ako ga društvo ima, organ uprave koji ima interesa u tome da društvo uredno ispunjava svoje javnopravne obveze, vjerovnici, stečajni upravitelj vjerovnika. Za postavljanje prijedloga nije odlučno ima li on izgleda na uspjeh. U prijedlogu sudu može se predložiti i osoba koju treba postaviti, ali sud tim prijedlogom nije vezan. Budući da je riječ o obavljanju poslova koje inače u društvu obavlja uprava, sud bi pri imenovanju morao uzeti u obzir i uvjete koji se po Zakonu i eventualno po društvenom ugovoru traže za osobu koja može biti imenovana u upravu društva. Osobu će postaviti po slobodnoj ocjeni. Kako je ovdje ipak riječ o osobi koja privremeno obavlja samo neodgodive poslove i ne djeluje u punom svojstvu uprave, sud bi mogao, ne uspije li naći osobu koja ispunjava navedene uvjete, postaviti za privremenog upravitelja i nekoga tko ne ispunjava uvjete određene u društvenom ugovoru, ali ne i osobu koja ne ispunjava uvjete propisane u Zakonu. Treba, naime, početi od toga da u društvenom ugovoru članovi društva postavljaju dopunske uvjete za imenovanje uprave onima koje propisuje Zakon, a da sud intervenira zbog toga što oni nisu ispunili svoju obvezu da imenuju upravu.

e) Trgovački sud može u društvu s ograničenom odgovornošću imenovati likvidatore, dakle osobe koje su ovlaštene zastupati društvo u likvidaciji. Ako uprava društva ne podnese registarskome sudu prijavu za upis nastanka razloga za prestanak društva ni na ponovni poziv da to učini, sud je ovlašten po službenoj dužnosti obaviti taj upis i imenovati likvidatore (čl. 470. st. 2. Zakona). Prije toga dužan je upozoriti upravu da će to učiniti ako uprava ne postupi kako se od nje traži ni u naknadnome roku koji joj je za to postavljen. Sud je i inače ovlašten na prijedlog nadzornog odbora, ako ga društvo ima, ili članova društva čiji temeljni uložci čine najmanje deseti dio temeljnog kapitala ili manji dio određen društvenim ugovorom iz važnog razloga pored postojećih likvidatora ili umjesto njih imenovati druge (čl. 471. st. 1. Zakona). U svemu ostalome ovdje vrijedi ono što je rečeno glede imenovanja likvidatora dioničkog društva.

f) Na sudsko imenovanje likvidatora gospodarskog interesnog udruženja valja primijeniti ono što je rečeno glede imenovanja likvidatora javnog trgovačkog društva (čl. 585. st. 2. Zakona).

2. Društvenim se ugovorom može predvidjeti da upravu društva s ograničenom odgovornošću (valja uzeti da se to može odnositi i samo na neke članove tog organa) imenuje neko javnopravno tijelo (čl. 423. st. 4. Zakona), primjerice Republika Hrvatska, županija, grad, Grad Zagreb, općina, Hrvatski fond za privatizaciju. Tu se ne misli na slučajeve kada su spomenute pravne osobe

članovi društva, jer tada to pravo ostvaruju u skupštini ili ga mogu dobiti društvenim ugovorom, ali na temelju ostvarenja članskih prava. Takvi će slučajevi u praksi biti iznimno rijetki i koristit će se samo onda kada je riječ o društvima čije je djelovanje bitno za ostvarenje nekog javnog interesa. Imenovanjem uprave izvan redovitog okvira u kojemu se to inače čini tijelo izvan društva, zapravo, određuje i osobe koje zastupaju društvo.

3. Stečajni sud rješenjem o otvaranju stečajnog postupka imenuje stečajnog upravitelja (čl. 22. st. 1. Stečajnog zakona). On ima prava i obveze organa odnosno članova pravne osobe u stečaju u kojemu inače poslove vode njegovi članovi i zastupa stečajnog dužnika (čl. 24. st. 1. i 3. Zakona). Osobama koje su do tada bile ovlaštene zastupati društvo prestaje ovlast za zastupanje. U prethodnom postupku sud može postaviti privremenog stečajnog upravitelja (čl. 44. st. 2. toč. 1. Zakona) koji, ako sud ujedno donese i mjeru zabrane raspolaganja imovinom dužnika, zastupa dužnika (čl. 45. st. 1. Zakona). Ne donese li sud takvu mjeru, može privremenog stečajnog upravitelja ovlastiti i za zastupanje dužnika postavljajući mu to kao dužnost (čl. 45. st. 3. Zakona).

Summary

PERSONS CONDUCTING BUSINESS AS RESPONSIBLE PERSONS AND THE DEFINITION OF THE REPRESENTATIVE OF THE LEGAL ENTITY ACCORDING TO THE ACT ON THE RESPONSIBILITY OF LEGAL ENTITIES FOR CRIMINAL OFFENCES

After the enactment of the Act on the Responsibility of Legal Entities for Criminal Offences which relates the responsibility of the legal entity to the culpability of the responsible person, the question is raised as to who the responsible person within the legal entity is. The definition referred to in Article 4 of the mentioned Act, pursuant to which the responsible person is the physical person managing the business of the legal entity, or the person who is entrusted with particular tasks in the field of activity of the legal entity, should be elaborated in more detail for each type of legal entity which may be held accountable for a criminal offence. The answer to this question is given in the first part of the paper. In the second part, the author more closely determines who within the individual legal entity is authorised to determine the representative of the legal entity, without whom criminal proceedings against the legal entity may not be conducted.